

BOSNA I HERCEGOVINA

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

SUD BOSNE I HERCEGOVINE
СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Predmet br: S1 1 K 003359 14 Kžž

Dana: 18.09.2014. godine

Pred trećestepenim vijećem u sastavu: sudija Mirko Božović, predsjednik vijeća
sudija Mirza Jusufović
sudija Redžib Begić

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
BOŠKA LUKIĆA I MARKA ADAMOVIĆA

TREĆESTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Džemila Begović

Branilac optuženog Boška Lukića:

Husein Mušić

Branilac optuženog Marka Adamovića:

Branko Gudalo

SADRŽAJ

IZREKA P R E S U D E	4
OBRAZLOŽENJE	5
I. TOK POSTUPKA	5
A. DRUGOSTEPENA PRESUDA	5
B. ŽALBE I ODGOVORI	6
II. OPĆA RAZMATRANJA	7
1. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH ...	9
(a) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića	9
(b) Nalazi trećestepenog vijeća	10
2. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačke h) i j) ZKP BiH	12
(a) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića	12
(b) Nalazi trećestepenog vijeća	12
3. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH..	14
(a) Žalba branioca optuženog Boška Lukića	14
(b) Nalazi trećestepenog vijeća	16
(c) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića	17
(d) Nalazi trećestepenog vijeća	18
4. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 2. ZKP BiH.....	18
(a) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića	18
(b) Nalazi trećestepenog vijeća	18
III. OSNOVI ZA ŽALBU PREMA ČLANU 299. ZKP BIH: POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE	19
A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI	19
1. Žalba branioca optuženog Boška Lukića	21
(a) Nalazi trećestepenog vijeća	25
2. Žalba branioca optuženog Marka Adamovića.....	37
(a) Nalazi trećestepenog vijeća	46

IV. ŽALBENI OSNOVI U SKLADU SA ČLANOM 298. ZKP BIH: POVREDE KRIVIČNOG ZAKONA	57
A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI	57
1. Žalba branioca optuženog Boška Lukića	57
2. Žalba branioca optuženog Marka Adamovića	59
3. Nalazi trećestepenog vijeća	60
V. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI.....	64
A. STANDARDI ODLUČIVANJA U SKLADU SA ČLANOM 300. ZKP BIH	64
1. Žalba branioca optuženog Boška Lukića	65
2. Žalba branioca optuženog Marka Adamovića	65
(a) Nalazi trećestepenog vijeća	66

Broj: S1 1 K 003359 14 Kžž
Sarajevo, 18.09.2014. godine

U I M E B O S N E I H E R C E G O V I N E !

Sud Bosne i Hercegovine, u trećestepenom vijeću Apelacionog odjeljenja, sastavljenom od sudija Mirka Božovića kao predsjednika vijeća, te Mirze Jusufovića i Redžiba Begića kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika Neire Tatlić u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Boška Lukića i Marka Adamovića, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, odlučujući po žalbama branioca optuženog Boška Lukića, advokata Huseina Mušića, od 19.05.2014. godine i branioca optuženog Marka Adamovića, advokata Branka Gudala, od 12.05.2014. godine, izjavljenim protiv presude Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 1 K 003359 12 Kžk od 08.11.2013. godine, nakon sjednice vijeća održane dana 18.09.2014. godine u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Džemile Begović, optuženog Marka Adamovića i njegovog branioca advokata Branka Gudala, te advokata Huseina Mušića, a u odsustvu uredno obaviještenog optuženog Boška Lukića, na osnovu člana 310. stav 1. u vezi sa članom 314. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, donio je slijedeću

P R E S U D U

Djelimično se uvažavaju žalbe branilaca optuženih Boška Lukića i Marka Adamovića, te se presuda Suda Bosne i Hercegovine, broj S1 1 K 003359 12 Kžk od 08.11.2013. godine, **p r e i n a č a v a** u dijelu odluke o kazni, tako da se **optuženi Boško Lukić** za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, za koje je oglašen krivim, **osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 12 (dvanaest) godina**, a **optuženi Marko Adamović** za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, za koje je oglašen krivim, **osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina, dok se u ostalom dijelu žalbe branilaca optuženih odbijaju i drugostepena presuda potvrđuje.**

OBRAZLOŽENJE

I. TOK POSTUPKA

A. DRUGOSTEPENA PRESUDA

1. Drugostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Sud BiH), broj S1 1 K 003359 12 Kžk od 08.11.2014. godine, optuženi Boško Lukić i Marko Adamović oglašeni su krivim da su radnjama iz tački: 1., 2., 3., 4., 5.a, 5.b, 5.c, 5.d, 5.e) izreke presude počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, te je optuženi Boško Lukić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 14 (četnaest) godina, a optuženi Marko Adamović na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 22 (dvadesetdvije) godine.

2. Na osnovu člana 56. KZ BiH, drugostepeno vijeće je optuženim u izrečene kazne uračunalo vrijeme koje su proveli u pritvoru, i to: optuženom Bošku Lukiću, od 20.03.2008. godine do 30.05.2011. godine i od dana lišenja slobode po rješenju Suda BiH broj S1 1 K 003359 12 Kžk od 20.12.2013. godine, pa nadalje, a optuženom Marku Adamoviću, od 20.03.2008. godine do 24.02.2009. godine i od 20.12.2013. godine, pa nadalje.

3. Na osnovu člana 284. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH), optuženi Boško Lukić i Marko Adamović su oslobođeni od optužbe da su radnjama iz tački: 5., 6.d, 6.g, 6.h, 6.i, 7. izreke presude počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

4. Na osnovu člana 188. stav 4. i člana 189. stav 1. ZKP BiH, optuženi su oslobođeni obaveze naknade troškova krivičnog postupka, te su isti u cijelosti pali na teret budžetskih sredstava.

B. ŽALBE I ODGOVORI

5. Protiv ove presude žalbu je izjavio advokat Husein Mušić, branilac optuženog Boška Lukića zbog: bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da trećestepeno vijeće Apelacionog odjeljenja (u daljem tekstu: trećestepeno vijeće) žalbu uvaži kao osnovanu, te presudu preinači i optuženog oslobodi krivične odgovornosti po optužbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: tužilaštvo).

6. Žalbu je također izjavio advokat Branko Gudalo, branilac optuženog Marka Adamovića zbog: bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da trećestepeno vijeće uvaži žalbu branioca optuženog Marka Adamovića, preinači drugostepenu presudu u osuđujućem dijelu i optuženog oslobodi od optužbe, ili da istu ukine i predmet vrati vijeću Apelacionog odjeljenja na ponovnu odluku.

7. Tužilaštvo u svom odgovoru navodi da je žalba branioca optuženog Boška Lukića paušalna, nargumentovana, neutemeljena po svim žalbenim osnovima, te predlaže da trećestepeno vijeće žalbu odbije kao neosnovanu i potvrdi drugostepenu presudu.

8. Tužilaštvo u drugom odgovoru navodi da je žalba branioca optuženog Marka Adamovića paušalna i ničim argumentovana po svim žalbenim osnovima, te predlaže da trećestepeno vijeće žalbu odbije kao neosnovanu i potvrdi drugostepenu presudu.

9. Sjednica trećestepenog vijeća, održana je 18.09.2014. godine, u skladu sa odredbama člana 304. ZKP BiH. Navedeni član u stavu 4. propisuje da nedolazak stranaka i branitelja koji su uredno obaviješteni ne sprječava održavanje sjednice vijeća, pa je u skladu s tom odredbom i održana sjednica, s obzirom da uredno obaviješteni optuženi Boško Lukić nije pristupio istoj. Njegov branilac je istakao da se optuženi nalazi na liječenju u inostranstvu i da je upoznat sa održavanjem javne sjednice trećestepenog vijeća.

10. Na sjednici trećestepenog vijeća, stranke i branioci su ukratko izložili žalbe i odgovore na iste, te su se izjasnili da u cijelosti ostaju kod navoda iz podnesenih žalbi i odgovora. Pored toga, optuženi Marko Adamović je istakao da se u cijelosti slaže sa navodima svog branioca, te je dodao da nije počinio ni jedan zločin i da su jedino tačni njegovi lični podaci iz predmetne optužnice. Optuženi je također, u prilog svojih tvrdnji detaljno elaborirao koje je funkcije obnašao tokom svog radnog vijeka, istovremeno se osvrćući na inkriminacije koje su mu stavljene na teret.

11. Nakon što je ispitalo pobijanu presudu u granicama istaknutih žalbenih prigovora, u skladu sa odredbom člana 306. ZKP BiH, trećestepeno vijeće je donijelo odluku kao u izreci, iz slijedećih razloga:

II. OPĆA RAZMATRANJA

12. Prije obrazloženja za svaki istaknuti žalbeni prigovor, trećestepeno vijeće napominje da je obaveza žalioca da u skladu sa odredbom iz člana 295. stav 1. tačke b) i c) ZKP BiH, da u žalbi navede kako pravni osnov za pobijanje presude, tako i obrazloženje kojim potkrepljuje osnovanost istaknutog prigovora.

13. Budući da trećestepeno vijeće na osnovu odredbe iz člana 306. ZKP BiH presudu ispituje samo u granicama žalbenih prigovora, obaveza je podnosioca žalbe da žalbu sastavi jasno i određeno, tako da ista može poslužiti kao osnova za ispitivanje presude.

14. U tom smislu, podnosilac žalbe mora konkretizovati žalbene osnove iz kojih pobija napadnutu presudu, precizirati koji dio presude, dokaz ili postupak suda osporava, te navesti jasno i argumentovano obrazloženje kojim će potkrijepiti istaknuti prigovor.

15. Samo paušalno označavanje žalbenih osnova, jednako kao i ukazivanje na navodne nepravilnosti u toku drugostepenog postupka, bez preciziranja na koji žalbeni osnov se podnosilac žalbe poziva, nije dovoljna osnova za ispitivanje drugostepene presude. Zbog ovih zakonom definisanih razloga, trećestepeno vijeće je odbilo kao neosnovane sve neobrazložene i nejasne žalbene prigovore.

III. ŽALBENI OSNOVI U SKLADU SA ČLANOM 297. ZKP BIH: BITNE POVREDE ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA

A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI

16. U skladu sa članom 296. ZKP BiH, presuda se može pobijati zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka. Bitne povrede odredaba krivičnog postupka propisane su članom 297. ZKP BiH.

17. S obzirom na težinu i značaj počinjenih povreda postupka, ZKP BiH pravi razliku između:

(i) onih povreda koje, ako se utvrdi da postoje, stvaraju neoborivu pretpostavku da su negativno uticale na valjanost izrečene presude (apsolutno bitne povrede) i

(ii) povreda kod kojih se, u svakom konkretnom slučaju, ostavlja na ocjenu sudu da li je ustanovljena povreda postupka imala ili mogla imati negativan utjecaj na valjanost presude (relativno bitne povrede).

18. Apsolutno bitne povrede ZKP BiH taksativno su nabrojane u tačkama a) do k) stava 1. člana 297. ZKP BiH.

19. Ukoliko bi apelaciono vijeće našlo da postoji neka od bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, obavezno je da, u skladu sa odredbom iz člana 315. stav 1. tačka a) ZKP BiH, ukine prvostepenu presudu i održi pretres, izuzev u slučajevima iz člana 314. stav 1. ZKP BiH, dok odlučujući po žalbi na drugostepenu presudu, trećestepeno vijeće ne može održati pretres, shodno odredbi člana 317a. stav 4. ZKP BiH.

20. Za razliku od apsolutnih, relativno bitne povrede nisu taksativno pobrojane u zakonu, već postoje u slučaju kada sud u toku (glavnog) pretresa ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu zakona o krivičnom postupku, ali samo ukoliko je to bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude. U odnosu na navode da je povreda načela krivičnog postupka mogla imati negativan utjecaj na donošenje zakonite i pravilne presude, nije dovoljno da podnosilac žalbe jednostavno tvrdi da se procesna povreda „hipotetički“ mogla negativno odraziti na donošenje zakonite i pravilne presude, već će žalbeno vijeće zaključiti da se

povreda pravila krivičnog postupka desila samo ako podnosilac žalbe jasno dokaže da je ona materijalne prirode i da je navedena povreda negativno utjecala na donošenje zakonite i pravilne presude. Naime, kada žalbeno vijeće smatra da je donesena zakonita i pravilna presuda, bez obzira na povredu postupka, žalbeno vijeće će zaključiti da ne postoji bitna povreda iz člana 297. stav 2. ZKP BiH.

1. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH

(a) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića

21. Odbrana u žalbi navodi da iz obrazloženja i izreke pobijane presude proizlazi da pobijana drugostepena presuda u cijelosti prihvata sve navode i dokaze tužilaštva, a pri tome ne prihvata ni jedan iskaz svjedoka, koji je predložila odbrana. Prihvatajući sve dokaze tužilaštva, a koji dokazi subjektivne prirode se uglavnom odnose na iskaze svjedoka ... nacionalnosti, a neprihvatajući iskaze predložene od strane odbrane, koji svjedoci su uglavnom ... nacionalnosti, drugostepeni sud čini bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH, čime je povrijeđeno pravo na odbranu optuženog Marka Adamovića.¹

22. Nadalje, odbrana ističe da u izmijenjenoj optužnici, po kojoj se vodio ovaj pretres, a što je drugostepeno vijeće u cijelosti prihvatilo, udruženi zločinački poduhvat se navodi mimo svih prihvatljivih standarda, ostavljajući Sudu BiH na odabir tip UZP-a, a samim tim i utvrđivanje elemenata saznanja i umišljaja, kao i članova navodnog UZP-a. Prema mišljenju odbrane, ovakvo postupanje je nedopustivo, s obzirom da nudi nedovoljno objašnjenje o navodima optužbe, a koje objašnjenje je od presudnog značaja za adekvatno omogućavanje optuženom da se koristi svojim pravom na pravično suđenje u ovom postupku, odnosno pravom na odbranu.²

¹ Str. 5. žalbe.

² Str. 5-6 žalbe.

(b) Nalazi trećestepenog vijeća

23. Razmatrajući istaknuti žalbeni prigovor, trećestepeno vijeće je došlo do zaključka da pobijanom presudom nije povrijeđen metodološki pristup pri utvrđivanju i ispitivanju odlučnih činjenica predviđen odredbom člana 14. ZKP BiH, a koji se odnosi na standard jednakosti u postupanju, budući da je sa jednakom pažnjom ispitala sve činjenice, ne ispustivši pri tom iz vida ni jednu koja je bila važna za presuđenje. Stoga, žalbeni prigovor da izostaje ocjena dokaza odbrane, odnosno činjenica koje idu u korist optuženog, ovo vijeće nalazi paušalnim i neosnovanim.

24. Ovo vijeće također nalazi da se drugostepeno vijeće prilikom vođenja pretresa, kao i pri ocjeni dokaza, rukovalo principom zakonitosti i potrebom da niko nevin ne bude osuđen, te da se učinitelju krivičnog djela izrekne krivičnopravna sankcija pod uslovima propisanim KZ BiH.

25. Trećestepeno vijeće, nasuprot tvrdnjama odbrane, nalazi da su stranke imale jednak proceduralni položaj tokom suđenja, kao i jednak položaj prilikom iznošenja argumenata odbrane i optužbe. Odbrana nije bila dovedena u nepovoljan položaj u odnosu na tužilaštvo, s obzirom da je optuženom Marku Adamoviću omogućeno da se izjasni o svim činjenicama i dokazima kojima ga tužilaštvo tereti i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, tako da u konkretnom slučaju nije došlo do zloupotrebe prava koja pripadaju odbrani.

26. Trećestepeno vijeće smatra da je vijeće koje vodi pretres u najboljem položaju da ocijeni vjerodostojnost svjedoka, što je ono i učinilo i u vezi s tim dalo adekvatne razloge. Slijedom navedenog, ovo vijeće zaključuje da je drugostepeno vijeće pravilno ocijenilo i iskaze svjedoka odbrane i da su zaključci o vjerodostojnosti svjedoka odbrane dovoljno argumentovani i osnovani.

27. U pobijanoj presudi se u paragrafu 57. navodi:

„Iako je Vijeće presudu donijelo u cijelosti poštujući navedene principe, te iako je prilikom njenog donošenja cijeno sve izvedene dokaze, tužilaštva i odbrane, kako subjektivne tako i materijalne, imajući u vidu obimnost dokazne građe, Vijeće u obrazloženju presude nije moglo dati osvrt na svaki izvedeni dokaz. Dakle, Vijeće je prilikom donošenja presude izvršilo uvid i cijeno svaki izvedeni dokaz, ali se u

obrazloženju presude referiše samo na one dokaze koji su bili od značaja za činjenično stanje kakvo je utvrđeno i to kako za postojanje krivičnog djela, tako i krivice optuženih.“

28. Činjenica da drugostepeno vijeće nije ocijenilo dokaze na način koji je odgovarao odbrani, ne čini pobijanu presudu manjkavom i nepotpunom, već jasnom i koncentrisanom na bitne elemente krivičnog djela za koje se optuženom i sudi. Također, činjenica da je drugostepeno vijeće našlo utvrđenim činjenice koje idu na štetu optuženog, odnosno koje upućuju na zaključak o dokazanosti optužbe, sama po sebi nije osnov za zaključak o različitom tretmanu stranaka u postupku, niti znači da je drugostepeno vijeće *a priori* odbacilo sve iskaze svjedoka ... nacionalnosti, kako to neosnovano žalba tvrdi.

29. Slijedom toga, trećestepeno vijeće nalazi da u obrazloženju pobijane presude nisu izostali iscrpni razlozi i obrazloženja koji dokazi su prihvaćeni, a koji ne, te da su zaključci suda zasnovani na brižljivoj i savjesnoj ocjeni dokaza, pojedinačno i u vezi sa drugim provedenim dokazima.

30. Nakon takve ocjene dokaza drugostepeno vijeće je sa sigurnošću utvrdilo da dokazi tužilaštva jasno ukazuju da je optuženi Marko Adamović svojim radnjama dao značajan doprinos progonu civilnog ... i ...stanovništva općine Ključ, koji progon je vršen u svrhu izvršenja zajedničkog plana i cilja, te da je posjedovao potrebnu namjeru da izvrši zločin i da učestvuje u zajedničkom planu s ciljem njegovog provođenja, što dokazima odbrane nije dovedeno u pitanje.

31. Potrebno je također istaći da je drugostepeno vijeće na osnovu činjeničnog opisa iz izmjenjene optužnice pravilno utvrdilo i zaključilo da je optuženi značajno doprinio izvršenju krivičnog djela koje mu se stavlja na teret i da taj doprinos ispunjava sve elemente potrebne za primjenu osnovnog tipa UZP-a. Da je upravo taj oblik UZP-a optuženim stavljen na teret, sasvim jasno je, po ocjeni ovog vijeća, vidljivo iz činjeničnih navoda optužnice.

32. Stoga se žalbeni prigovori da je izostala ocjena dokaza i činjenica koje idu u korist optuženog Marka Adamovića, te da je nejasno koji tip UZP-a se optuženom stavlja na teret, ukazuju neosnovanim. Ovi žalbeni prigovori će biti ispitani i detaljnije obrazloženi u dijelu presude koji se odnosi na utvrđeno činjenično stanje, kao žalbeni osnov.

2. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačke h) i j) ZKP

BiH

(a) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića

33. Odbrana u žalbi navodi da je iz same izreke vidljivo da je drugostepeno vijeće, kada su u pitanju optuženi Marko Adamović i Boško Lukić, znatno izmijenilo činjenični opis koji je naveden u izmijenjenoj optužnici, i to na strani 2. optužnice, pa je tako narušio identitet optužnice, čime je optužba prekoračena i nije u potpunosti riješena, što predstavlja bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačke h) i j) ZKP BiH.³

(b) Nalazi trećestepenog vijeća

34. Trećestepeno vijeće ističe da će u ovom dijelu presude obrazložiti svoju odluku u pogledu žalbenih prigovora da sud nije potpuno riješio predmet optužbe i da je optužba prekoračena, s obzirom da je žalba odbrane koncipirana na takav način da su ovi žalbeni prigovori međusobno povezani i zahtijevaju jedinstvenu analizu suda.

35. Razmatrajući žalbeni prigovor odbrane optuženog Marka Adamovića da je pobijanom presudom povrijeđen identitet optužnice, trećestepeno vijeće najprije ukazuje na odredbu člana 280. stav 1. ZKP BiH, kojom je propisano da se presuda može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj optužnici. U tom smislu zakon zahtijeva postojanje subjektivnog i objektivnog identiteta između optužbe i presude. Pitanje subjektivnog identiteta presude i optužbe rješava se provjerom identiteta osobe u pogledu koje je proveden krivični postupak i donesena prvostepena presuda. Objektivni identitet djela je sačuvan ukoliko je djelo u

³ Str. 5. žalbe.

presudi isto ili nešto drugačije od onog iz optužbe (ne suštinski), s tim da nikada ne smije biti teže za optuženog od onog iz optužbe.

36. S tim u vezi, ukoliko se uporedi činjenični opis izmijenjene optužnice, broj KT-RZ-44/08 od 25.04.2011. godine, sa činjeničnim opisom sadržanim u izreci pobijane presude, jasno proizlazi da drugostepeno vijeće nije izmijenilo činjenični opis radnje krivičnog djela koje se optuženom Marku Adamoviću stavlja na teret na način da je optuženom na teret stavilo veću kriminalnu količinu od one iz optužnice.

37. Kada se uporede činjenični opis iz optužnice i izreke pobijane presude, dolazi se do zaključka da je drugostepeno vijeće samo preciziralo činjenični opis iz optužnice nakon okončanja dokaznog postupka, kako optuženom na teret ne bi bilo stavljeno nešto što nije dokazano isključujući svaku razumnu sumnju. U tom smislu je drugostepeno vijeće pravilno razdvojilo osuđujući i oslobađajući dio presude (osuđujući za radnje u periodu od aprila do kraja juna 1992. godine, a oslobađajući za radnje u periodu od jula do kraja decembra 1992. godine) u odnosu na optužene Marka Adamovića i Boška Lukića, pri tome ne ugrožavajući identitet optužnice.

38. S tim u vezi, trećestepeno vijeće ističe da objektivni i subjektivni identitet optužbe i presude nije doveden u pitanje kada se potpunije i preciznije odredi činjenični opis djela, kao što je to učinilo drugostepeno vijeće u izreci pobijane presude. Intervencija koju je izvršilo drugostepeno vijeće u tom pogledu, po ocjeni trećestepenog vijeća, ima karakter izmjene koja precizira postojeće činjenično stanje, ali ne mijenja smisao činjeničnog opisa iz optužnice, kako to neosnovano žalba tvrdi.

39. Nadalje, bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji kada sud svojom presudom nije potpuno riješio predmet optužbe. Zakonska je obaveza suda da optužbu riješi u cjelini, pod čim se podrazumijeva da svojom presudom obuhvati sve optužene i sva djela iz potvrđene, odnosno na glavnom pretresu izmijenjene optužnice. Predmet optužbe se može riješiti samo izrekom presude, a da li je to učinjeno ocjenjuje se na osnovu objektivnog kriterijuma, i to tako što se jednostavno uporede činjenični opisi svih djela iz podnesene, odnosno na glavnom pretresu izmijenjene optužnice i donesene presude. Primjena takvog objektivnog kriterijuma je potpuno razumljiva, jer je presuđena stvar samo ono što je navedeno u izreci presude, i samo ona obavezuje.

40. Nakon izvršenog uvida u činjenični opis izmijenjene optužnice i izreke pobijane presude, trećestepeno vijeće nalazi da je drugostepeno vijeće u pobijanoj presudi

donijelo odluku o svakoj tački optužbe koja je optuženim stavljena na teret. S obzirom da je krivično djelo sastavljeno od više radnji i počinjeno prema više osoba, presuda sadrži odluku o svakoj radnji djela i prema svakom oštećenom licu, bilo da se radi o osuđujućem ili oslobađajućem dijelu presude.

41. Primjenjujući navedeni objektivni kriterij na konkretan slučaj, trećestepeno vijeće nalazi da žalba branioca drugooptuženog neosnovano ukazuje na ovu povredu procesnog zakona, s obzirom da je nesumnjivo da je predmet optužbe u cijelosti riješen u odnosu na optuženog Marka Adamovića.

42. Iz svih naprijed navedenih razloga, trećestepeno vijeće nije našlo osnovanim žalbene prigovore branioca optuženog Marka Adamovića o bitnim povredama iz tačke h) i j) stava 1. člana 297. ZKP BiH.

3. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH

(a) Žalba branioca optuženog Boška Lukića

43. Odbrana smatra da je pobijana presuda donesena uz bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH, jer je izreka presude nerazumljiva, te protivrječna sama sebi i datim razlozima. Odbrana također smatra da presuda nema karakter sudski obrazložene presude po članu 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP).⁴

44. Žalbom se ukazuje da je u prvostepenom postupku optuženi oslobođen u cijelosti optužbe da je bio izvršilac ili saizvršilac krivičnog djela koje mu je stavljeno na teret, na temelju neposredne usmene i javne rasprave, te je sa zaključcima prvostepenog vijeća odbrana bila zadovoljna i takvu odluku je smatrala pravičnom i zakonitom i jedino opravdanom naspram izvedenih dokaza. Međutim, drugostepeno vijeće je, za razliku od prvostepenog vijeća, na temelju istih činjenica i istih dokaza donijelo odluku o krivnji

⁴ Str. 1. žalbe.

optuženog, koja odluka je po stavu odbrane nezakonita i neodrživa, jer optuženi nije kriv u bilo kojem stepenu krivice za počinjenje krivičnih djela koja mu se stavljaju na teret.⁵

45. Prema navodima odbrane nejasno je i protivrječno kako vijeće suda njegove radnje i postupke uklapa u UZP, iako su njegove radnje i poslovi bili zakonom dopušteni i ne mogu se smatrati inkriminiranim radnjama. Cijelo vrijeme postupka, a dijelom i u ovoj žalbi, odbrana je prezentiranjem svojih dokaza nastojala uvjeriti sud da optuženi Lukić ne može biti krivično odgovoran samo po funkciji koju je obnašao. On je po saznanju odbrane jedini komandant Štaba TO u cijeloj BiH koji je procesuiran i oglašen krivim za radnje koje je obavljao po osnovu funkcije na koju je bio postavljen odlukom legalnih vlasti R BiH.⁶

46. U žalbi branioca prvooptuženog Lukića se dalje navodi da je tokom istrage optuženi objasnio tužilaštvu što je radio za vrijeme oružanog sukoba u opštini Ključ, te osporio svako svoje učešće u bilo kojoj protupravnoj radnji za krivična djela za koja se optužuje. Pred sudom je svjedočio u svojstvu svjedoka svoje odbrane i njegovom iskazu se, kako tvrdi odbrana, mora posvetiti posebna pažnja, kredibilitet i vjerovanje, jer je njegov iskaz vjerodostojan i istinit, s obzirom da tužilaštvo nije izvelo niti jedan dokaz kojim bi osporilo taj iskaz ili ga dovelo u sumnju.⁷

47. Žalba dalje tvrdi da je presuda protivrječna sama sebi i svojim razlozima, jer se ti razlozi ne temelje na izvedenim dokazima ili je sud te dokaze proizvoljno ocjenio na štetu optuženog i njegovih procesnih prava, a zaključci suda o njegovoj krivici i namjerama su proizvoljni i paušalni. Odbrana smatra da nema govora o utvrđenju krivice po standardu van razumne sumnje, da se krivica optuženog više pretpostavlja, nego što je dokazana.⁸

⁵ Str. 1-2 žalbe.

⁶ Str. 2. žalbe.

⁷ Str. 2. žalbe.

⁸ Str. 2-3 žalbe.

(b) Nalazi trećestepenog vijeća

48. Apsolutno bitna povreda odredbi krivičnog postupka u skladu sa članom 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH postoji kada drugostepena presuda, kao formalni sudski akt, sadrži određene nedostatke u izreci i obrazloženju, koji su po svojoj prirodi takvi da onemogućavaju ispitivanje njene zakonitosti i pravilnosti. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka u smislu ove tačke postoji i u slučaju ako drugostepena presuda uopće ne sadrži razloge ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama.

49. Nakon detaljne i sveobuhvatne analize izreke pobijane presude, trećestepeno vijeće je ocijenilo da je ona dovoljno jasna i razumljiva, te da joj razlozi iz obrazloženja nisu protivrječni. Ovo vijeće ocjenjuje da su forma i sadržaj presude u skladu sa odredbama procesnog zakona, te da ni u tom pogledu nije bilo kršenja zakona.

50. Naime, ovo vijeće ne nalazi osnovanim žalbeni prigovor da je izreka pobijane presude nerazumljiva i kontradiktorna obrazloženju, iz razloga što činjenični opis krivičnog djela iz izreke presude odgovara pravnoj kvalifikaciji krivičnog djela, njegovim bitnim obilježjima i datim razlozima koji nesumnjivo ukazuju da je optuženi Boško Lukić zaista svojim radnjama, dao značajan doprinos progonu ... i ... stanovništva opštine Ključ, koji progon je izvršen nizom nezakonitih radnji, te da iste, po svom kvalitetu i značaju jesu radnje kada više lica zajednički učine djelo, čime je ostvaren potreban nivo ličnog, saizvršilačkog učešća optuženog u konkretnom udruženom zločinačkom poduhvatu, što će biti detaljnije obrazloženo u dijelu presude koji se odnosi na utvrđeno činjenično stanje.

51. Shodno tome, trećestepeno vijeće je došlo do zaključka da je drugostepeno vijeće dalo pravilnu i sveobuhvatnu argumentaciju u pobijanoj presudi, kojom u cijelosti potvrđuje činjenične navode iz izreke presude, čime se ukazuje neosnovanim žalbeni prigovor odbrane da je pobijana presuda nepravična. Također, paušalno se u žalbi navodi da pobijana presuda nije utemeljena na izvedenim dokazima i da ista ne sadrži adekvatnu argumentaciju koja podržava činjenični opis iz izreke.

52. Nadalje, u pobijanoj presudi su dati razlozi o odlučnim činjenicama relevantnim za presuđenje u ovoj krivičnopravnoj stvari, uz detaljnu i iscrpnu analizu svih dokaza kako pojedinačno, tako i skupno, dovodeći ih u međusobnu logičnu vezu. Stoga, trećestepeno vijeće nalazi da je drugostepeno vijeće primjenom principa slobodne ocjene

dokaza, iz člana 15. ZKP BiH, pravilno ocijenilo sve dokaze izvedene na glavnom pretresu, kako iskaze svjedoka, tako i materijalne dokaze, te da je u obrazloženju pobijane presude posebnu pažnju poklonilo dokazima koji su se isticali po svom značaju i kvaliteti, odnosno koji su bili od presudnog značaja za utvrđivanje odlučnih činjenica i donošenje konačne odluke u pogledu krivice optuženog.

53. Sve navedeno upućuje na zaključak da pobijana presuda sadrži obrazloženje o svim odlučnim činjenicama u skladu sa članom 6. EKLJP.

54. Slijedom navedenog, trećestepeno vijeće nalazi da žalba odbrane nije osnovano ukazala da je pobijana presuda nepravilna i nezakonita, te shodno tome ovo vijeće zaključuje da drugostepeno vijeće nije povrijedilo odredbu člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.

(c) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića

55. Žalba branioca drugooptuženog tvrdi da je izreka pobijane presude nerazumljiva i protivrječna sama sebi i razlozima presude, jer sud optuženog Marka Adamovića u isto vrijeme oglašava krivim za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, a zatim ga i u istoj presudi, za isto krivično djelo oslobađa od optužbe. Iz toga proizlazi da je optuženi Marko Adamović optužnicom optužen za dva krivična djela Zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, pa ga je sud za jedno krivično djelo oglasio krivim, a za drugo ga oslobodio od optužbe. Međutim, iz izmijenjene optužnice je vidljivo da je Marko Adamović optužen samo za jedno krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, sastavljenom od više radnji.⁹

⁹ Str. 5. žalbe.

(d) Nalazi trećestepenog vijeća

56. Trećestepeno vijeće je već utvrdilo da u predmetnom krivičnom postupku nije došlo do bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH, u odnosu na optuženog Boška Lukića, što se odnosi i na optuženog Marka Adamovića, te će se u ovom dijelu presude samo osvrnuti na žalbeni prigovor da je optuženi Marko Adamović istovremeno i osuđen i oslobođen za isto krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

57. Naime, trećestepeno vijeće ukazuje da je optuženi oslobođen za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti u dijelu krivičnopravnih radnji za koje je sud našao da nisu dokazane (radnje iz tački 5., 6.d, 6.g, 6.h, 6.i, 7. optužnice), a osudio ga za radnje koje je našao dokazanim (radnje iz tački 1., 2., 3., 4., 6., 6.a, 6.b, 6.c, 6.e, 6.f optužnice). Optuženi dakle nije za iste krivičnopravne radnje i osuđen i oslobođen, kako se to neosnovano želi prikazati u izjavljenoj žalbi.

58. Razmatrajući navedeni žalbeni prigovor, ovo vijeće je zaključilo da je drugostepeno vijeće dalo adekvatnu i dostatnu argumentaciju u pobijanoj presudi, kojom u cijelosti potvrđuje činjenične navode iz izreke presude, kako u dijelu za koji je optuženi oglašen krivim, tako i u dijelu kojim se optuženi oslobađa od optužbe iz razloga što nije dokazano da je počinio te krivičnopravne radnje, čime se ukazuje neosnovanim i ovaj žalbeni prigovor odbrane.

4. Bitna povreda odredbi krivičnog postupka iz člana 297. stav 2. ZKP BiH

(a) Žalba branioca optuženog Marka Adamovića

(b) Nalazi trećestepenog vijeća

59. Trećestepeno vijeće konstatuje da je odbrana u svojoj žalbi davala zajedničko obrazloženje za različite žalbene prigovore, zbog čega ovo vijeće nije bilo u

mogućnosti da u žalbi izdvoji navode u pogledu povrede člana 297. stav 2. ZKP BiH, iako je istaknuto da je žalba izjavljena i zbog te povrede odredbi krivičnog postupka. Stoga će ovo vijeće dati kratke razloge zašto smatra da u konkretnom slučaju nije došlo do navedene povrede.

60. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 2. ZKP BiH, odnosno relativno bitna povreda, postoji ako sud za vrijeme pripremanja (glavnog) pretresa ili u toku (glavnog) pretresa ili prilikom donošenja presude nije primjenio ili je nepravilno primjenio koju odredbu ZKP BiH, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

61. Kada je u pitanju relativno bitna povreda odredaba krivičnog postupka žalbom se mora ukazati ne samo na radnje i propuste u kojima se ogleda neprimjenjivanje ili nepravilno primjenjivanje određene odredbe procesnog zakona, nego i to u kom smislu i zbog čega je to bilo ili moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno presuđenje, što je odbrana propustila da učini.

62. Kako dakle žalba odbrane ne sadrži valjano obrazloženje kojim potkrepljuje osnovanost istaknutog prigovora, te kako ničim nije dokazala da je drugostepeno vijeće donijelo nezakonitu i nepravilnu presudu, to je trećestepeno vijeće navedeni žalbeni prigovor odbilo kao neosnovan.

III. OSNOVI ZA ŽALBU PREMA ČLANU 299. ZKP BIH: POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE

A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI

63. Standard koji žalbeno vijeće, pa i trećestepeno žalbeno vijeće, treba primijeniti prilikom preispitivanja navodno pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja jeste utemeljenost (osnovanost).

64. Žalbeno vijeće (uključujući i trećestepeno), prilikom razmatranja navodno pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, utvrđuje da li bi jedan objektivan sud koji presuđuje u činjeničnim pitanjima došao do istog zaključka, isključujući svaku razumnu sumnju. Nije svaka činjenična greška opravdan razlog da žalbeno vijeće ukine presudu,

nego samo ona greška koja je uzrokovala nepravilnu presudu, što se kvalifikuje kao krajnje nepravičan ishod sudskog postupka, kao u slučaju kada je optuženi osuđen uprkos nedostatku dokaza o biću krivičnog djela za koje se tereti.

65. Prilikom utvrđivanja da li je zaključak nižestepenog vijeća bio opravdan žalbeno vijeće se rukovodi standardom da se ne treba olako upuštati u narušavanje činjeničnog stanja koje je utvrdilo nižestepeno vijeće. Žalbeno vijeće kao opšte načelo, ima na umu, da je njegov zadatak da sasluša, provjeri i odmjeri dokaze izvedene na pretresu u diskrecionoj nadležnosti nižestepenog vijeća. Stoga žalbeno vijeće mora iskazati određeno uvažavanje u pogledu činjeničnog stanja koje je utvrdilo nižestepeno vijeće.

66. Žalbeno vijeće može vlastitim nalazom zamijeniti utvrđenje nižestepenog vijeća samo ako jedan objektivan sud koji presuđuje u činjeničnim pitanjima ne bi mogao donijeti takav zaključak, odnosno kada dokazi na koje se oslanjalo nižestepeno vijeće ne bi mogli biti prihvaćeni od strane bilo kojeg objektivnog suda, ili kada je ocjena dokaza "potpuno pogrešna."

67. Članom 299. ZKP BiH propisano je kada se presuda može pobijati zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Odlučne činjenice se utvrđuju neposredno pomoću dokaza, ili posredno iz drugih činjenica (indicija ili kontrolnih činjenica). Samo one činjenice koje su sadržane u presudi mogu se smatrati da postoje, te bez obzira što odlučne činjenice postoje, u presudi se uvijek moraju dati razlozi o njihovom postojanju. U suprotnom, nema utvrđenog činjeničnog stanja (nepotpuno utvrđeno činjenično stanje). Ukoliko neka odlučna činjenica nije utvrđena onako kako je zaista postojala u stvarnosti nekog događaja, onda postoji pogrešno utvrđeno činjenično stanje.

68. U odnosu na neposredne i posredne dokaze Ustavni sud Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ustavni sud BiH) naglašava da dokazivanje činjenica putem posrednih dokaza nije samo po sebi u suprotnosti sa načelom pravičnog suđenja u smislu člana 6. stav 1. EKLJP. Međutim, dokazanost činjenice putem posrednih dokaza mora se utvrditi izvan svake razumne sumnje, gdje mora postojati čvrsta i logična povezanost, tako da činjenični zaključak suda bude jedini mogući zaključak na osnovu izvedenih dokaza. Kriterij koji se mora primijeniti jeste razumna sumnja. Vrlo rijetko se činjenica može dokazati izvan svake sumnje. Svakako, kao kada se sastave svi dijelovi neke slagalice, ponekad posredni dokazi mogu biti uvjerljiviji od svjedočenja neposrednog očevidca koje može biti podložno varljivosti ljudske percepcije.

69. Ocjenu o tome da li je pogrešno utvrđeno činjenično stanje, trećestepeno vijeće će dati u odnosu na činjenice i utvrđenja na koja su odbrane u žalbama ukazale. Kao što je prethodno navedeno, za ovakvu ocjenu treba primijeniti kriterijum po kojem će se razmotriti svi žalbeni prigovori i ocijeniti da li određena odlučna činjenica proizlazi iz izvedenih dokaza.

1. Žalba branioca optuženog Boška Lukića

70. Žalba branioca prvooptuženog naglašava da je optuženi cijelo vrijeme bio komandant Štaba teritorijalne odbrane (ŠTO) opštine Ključ i da je bio nadređen samo zaposlenicima Štaba, kao stručnog tijela propisanog tada važećim Zakonom o teritorijalnoj odbrani.¹⁰

71. Nadalje, u žalbi se navodi da je tužiteljica izvodila zaključke na osnovu proizvoljnosti, te da nije mogla u toku pripreme za ovaj proces naći istinit dokaz da je Boško Lukić član ..., iako je u opštinama Ključ - Ribnik imala na raspolaganju svu dokumentaciju. Također, prema mišljenju odbrane, kazivanje svjedoka nije bilo uvjerljivo.¹¹

72. Odbrana se u žalbi pita kako prihvatiti kazivanje da je Boško Lukić visokopozicionirani dužnosnik kada se iz personalnog kartona vidi da u posljednjih deset godina nije imao nikakve uloge u vojnim jedinicama. Isto se odnosi i na tvrdnju da je izabran za sprovođenje uputstva koje je doneseno mjesec dana poslije njegovog prijedloga za funkciju. Svi ovi zaključci su, kako se navodi u žalbi, doneseni na osnovu lažne priče ... Veljka Kondića, što se vidi iz zapisnika sa tih sastanaka. Branilac također ističe da je u toku procesa odbrana dokazivala da Boško Lukić nije prihvatio saradnju sa ... u svim oblicima djelovanja, što nije doprinijelo da tužiteljica ne pristupi netačnom

¹⁰ Str. 3. žalbe.

¹¹ Str. 4. žalbe.

kazivanju pojedinih činjenica u završnoj riječi pred drugostepenim vijećem, koje je objeručke prihvatilo njena kazivanja.¹²

73. Optuženi je, kako branilac ističe, u toku prvog saslušanja, a i u toku svog svjedočenja, iznio razloge zbog kojih je prihvatio funkciju komandanta Štaba TO opštine Ključ, što su potvrdili i svjedoci u toku procesa, kao i priložena akta.¹³

74. Nadalje se navodi da rad Boška Lukića u ŠTO Ključ, jasno oslikava njegovu ličnost i njegov stav, jer na njihov rad nisu uticale aprilske i majske odluke, te je ŠTO ostao u istom sastavu i na istim poslovima sve do 27.05.1992. godine. Tako svjedoci koji su radili u ŠTO ističu da je ŠTO bio mirnodopski, što bi trebalo da je doprinos i Boška Lukića. Isto je ostalo i u kasnijem periodu, što su potvrdila dvojica svjedoka radnika Štaba. Prema navodima odbrane tužilaštvo, a kasnije i apelaciono vijeće, želi prikazati da je postupak prema trojici oficira - radnika ŠTO 27.05.1992. godine (udaljavanje i prekid radnog odnosa) bio zbog nacionalne razlike, što nije tačno. To je njegov pravilan stav, kojeg je on inače imao u svom radu. On im je tog dana i rekao da to čini zbog njihove lične bezbjednosti, što potvrđuje činjenica da im je u junu dostavljena plata za maj 1992. godine.¹⁴

75. Žalba dalje ističe da je tužiteljica u završnoj riječi istakla netačno kazivanje za dešavanja na dan 27.05.1992. godine na području opštine Ključ. Također odbrana smatra da je drugostepeno vijeće postupilo isto kada je počelo sa kazivanjem posljedica koje su nastale u popodnevnim, večernjim i noćnim časovima u Stanici milicije Ključ. Prema navodima odbrane, istinu su rekli svjedoci Asim Egrlić, Enes Salihović, kao i odgovarajući akti.¹⁵

76. Odbrana je u žalbi obrazložila način formiranja jedinica, pri tome ističući da jedinice TO nisu bile na području opštine Ključ u prvom polugodištu 1992. godine. Ovo pitanje je, prema mišljenju odbrane, tužiteljica pogrešno tumačila i koristila u izmijenjenoj optužnici, čime Boška Lukića čini odgovornim za sva dešavanja u tom periodu. Odbrana

¹² Str. 5. žalbe.

¹³ Str. 5. žalbe.

¹⁴ Str. 6. žalbe.

¹⁵ Str. 6. žalbe.

takvom stavu tužiteljice nije posvetila neophodnu pažnju i ukazala na to pogrešno tumačenje, što je iskoristilo apelaciono vijeće ističući materijalne povrede članova zakona u žalbi tužiteljice na prvostepenu presudu, pri čemu je prihvatilo žalbu kao osnovanu.¹⁶

77. Žalba ukazuje na akt T-189 od 28.07.1992. godine, koji pokazuje da je formiranje 2. Bataljona bilo još u toku, a da je formiranje 3. Bataljona tek počelo. Ovo obrazloženje, kako se navodi u žalbi, pokazuje da takozvani Ključki bataljon nije nikada pripadao jedinici TO, kako to nastoji prikazati tužiteljica, a što prihvata i apelaciono vijeće.¹⁷

78. Nadalje se navodi da je pri prvom saslušanju kod tužiteljice i u toku svog svjedočenja Boško Lukić rekao da je u prva tri mjeseca 1992. godine pozivan na nekoliko sastanaka u vezi formiranja jedinica TO opštine Ključ. Naglasio je da je o tom pitanju bilo riječi i na sastanku od 23.12.1991. godine, sa čijim sadržajem je upoznat u toku ovog procesa, a to je da se formiraju jedinice TO u mjesnim zajednicama, kada je određena njihova jačina i oficiri za komandire tih jedinica, a u čijem sastavu je bilo pripadnika sve tri nacije. Zaključak je bio da se te aktivnosti završe do 10.01.1992. godine. Boško Lukić je naglasio da od tih aktivnosti nije ništa urađeno do tog datuma, a tako je bilo i u narednom periodu.¹⁸

79. Žalba također ističe da je drugostepeno vijeće prihvatilo neistinito kazivanje tužiteljice i bez ikakve provjere koristilo, neprovjerene tvrdnje za svoje kazivanje, koje nije zasnovano na adekvatnim iskazima svjedoka i aktima.¹⁹

80. Odbrana je je ukazala na tačke pobijane presude (77, 90, 92, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 136, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 157, 177, 189, 190, 191, 211, 212, 213, 220, 222, 225, 226, 227, 228, 229, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 244, 268, 269, 270, 271, 273, 275, 276, 278, 310, 311, 319, 320, 322, 323, 325, 327, 336, 373, 375, 377, 378, 392, 410, 417, 431, 440, 478, 548, 550), u kojima, kako se navodi u žalbi, vijeće sve neistine preuzima od tužiteljice i dodajući svoje

¹⁶ Str. 8. žalbe.

¹⁷ Str. 9. žalbe.

¹⁸ Str. 9. žalbe.

¹⁹ Str. 10. žalbe.

neutvrđene činjenice dolazi do povezivanja sa UZP-om, za koje nema nijednog relevantnog dokaza. U isto vrijeme, drugostepeno vijeće sve istine odbrane negira, posebno kada je u pitanju formiranje jedinica i njihove upotrebe, u čemu Boško Lukić nije imao nikakve uloge. U žalbi se navodi i da se iz aktivnosti optuženog u organima stranke vidi da on nije prihvatao njihove zahtjeve. Branilac ističe da je njegov rad u ŠTO bio korektan, kao i odnos prema radnicima, te da on nije izmislio, a ni organizovao aktivnosti 27.09.

81. Žalбом se ukazuje da Tužilaštvo i Sud BiH uzimaju potpuno neosnovano utvrđenim činjenice da je optuženi Lukić u okviru svoje funkcije učestvovao u događajima koji su opisani u presudi, iako on s tim događajima nema bilo kakvu uzročnu vezu. Prema mišljenju odbrane, tužilaštvo i sud, pogrešno i laički tumače odlučnu činjenicu koji su to poslovi i zadaci komandanta štaba TO. U žalbi se dalje navodi da je on nadređeni samo zaposlenicima Štaba kao stručnom tijelu po zakonu o TO bivše SFRJ, da Štab TO nije imao svoju borbenu jedinicu kojom je komandovao optuženi Lukić, niti postoji bilo koji dokaz koji bi dokazao suprotno. Optuženi tokom cijelih događanja nije izašao iz Štaba, niti je davao kakva naređenja bataljonu TO, koji je kako je već dokazano ušao u sastav JNA i potčinjen je 2KK. Prema tome, odbrana zaključuje da su stavovi suda u tom dijelu paušalni, proizvoljni i da ih ne podupiru jasni i čvrsti dokazi na temelju kojih bi se van razumne sumnje utvrdila krivična odgovornost Lukića.²⁰

82. U žalbi odbrana navodi da sud potpuno neosnovano povezuje radnje i aktivnosti optuženog Lukića sa radnjama pojedinaca ili jedinica koje su počinile krivična djela na području opštine Ključ, te da te odlučne činjenice ne interesuju tužilaštvo, a ni sud. Nadalje se navodi da, iako su pred sudom izvedeni i prezentirani dokazi odbrane o dešavanjima od 27.05.1992. godine, tužilaštvo u tom dijelu nije mijenjalo optužbu, a što je neosnovano prihvatio i sud, pa je više nego jasno da događaji od tog dana nisu pravilno i potpuno utvrđeni, što je propust tužilaštva na štetu istine i pravilnog utvrđenja činjenica.²¹

83. Odbrana također ističe da je jasno da u Bosni i Hercegovini ..., kao stranka nije proglašena krivom ni deklaratorno, niti su planovi te stranke proglašeni zločinačkim.

²⁰ Str. 20. žalbe.

²¹ Str. 22. žalbe.

Istina je da su procesuirani i da je u toku procesuiranje najužeg rukovodstva te stranke, zajedno sa predsjednikom Radovanom Karadžićem, što je i logično, ali da ... kao stranka djeluje kao opoziciona demokratska stranka na cijelom području Bosne i Hercegovine. Krivica svakog od optuženih iz stranke ... je utvrđena ili se utvrđuje dokazivanjem da su njegove dužnosti same po sebi uključivale izvršavanje ili sprovođenje nezakonitog sistema ili da ih je optuženi, iako same dužnosti nisu bile nezakonite, obavljao na nezakonit način. U ovom postupku, prema kazivanju odbrane, tužilaštvo nije dokazalo, da su dužnosti optuženog Lukića bile nezakonite ili da ih je obavljao na nezakonit način. Teza tužilaštva, ali i suda, da je optuženi Lukić ignorirao zakone R BiH, jer nije izvršavao naredbe i uputstva RŠTO, su prema mišljenju odbrane promašene i proizvoljne, s obzirom da u datim okolnostima optuženi nije imao bilo kakvu naredbu ili uputstva RŠTO koju je mogao izvršiti, što je i logično, zbog prekida komunikacije. Takve naredbe nisu ni dolazile, jer da jesu, to bi znali njegovi pomoćnici Safet Muratagić i Enes Mršić koji su do 27.05.1992. godine radili s optuženim u Štabu opštine Ključ.²²

(a) Nalazi trećestepenog vijeća

84. Razmatrajući žalbene prigovore odbrane koji ukazuju da je činjenično stanje iz pobijane presude pogrešno i nepotpuno utvrđeno i detaljnom analizom sadržaja pobijane presude, te nakon izvršenog uvida u spis predmeta, trećestepeno vijeće je došlo do zaključka da se radi o neutemeljenim tvrdnjama, da je činjenično stanje pravilno i potpuno utvrđeno i da pobijana presuda sadrži valjane i prihvatljive razloge o svim odlučnim činjenicama na osnovu kojih je donesena osuđujuća presuda u odnosu na optuženog Boška Lukića.

85. Ovdje je potrebno istaći da će se trećestepeno vijeće očitovati o žalbenim prigovorima koji su bili od suštinskog značaja, na način da će iznijeti svoje (ne)slaganje sa utvrđenjima drugostepenog vijeća, tako što će u svoju odluku inkorporirati ili uputiti na

²² Str. 23. žalbe.

razloge i obrazloženja drugostepenog vijeća, što je u skladu sa praksom i stavovima ESLJP.²³

86. Trećestepeno vijeće prije svega primjećuje da je optuženi Boško Lukić, kao i optuženi Marko Adamović, identične prigovore kao u žalbi iznosio i u postupku pred drugostepenim vijećem, o čemu se drugostepeno vijeće dovoljno jasno, precizno i argumentirano već izjasnilo u pobijanoj presudi. U tom kontekstu, ovo vijeće konstatuje da je tokom postupka proveden veliki broj dokaza koje su predložile obje strane u postupku, a koji su od strane drugostepenog vijeća cijenjeni pojedinačno i u međusobnoj vezi, pri čemu nije izostala ni analiza provedenih dokaza.

87. S tim u vezi, ovo vijeće nalazi da je drugostepeno vijeće cijenilo dokaze u skladu sa ZKP BiH primjenjujući prevashodno načelo pretpostavke nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koje otjelovljuje opšti princip prava prema kojem tužilaštvo snosi teret dokazivanja krivice optuženog, te da tužilaštvo to mora dokazati isključujući svaku razumnu sumnju.

88. Potrebno je također naglasiti da drugostepeno vijeće nije bilo dužno baviti se svakim pojedinačnim dokazom, kako to neosnovano tvrdi žalba. Drugostepeno vijeće je u smislu odredbi člana 15. i 281. ZKP BiH izvršilo slobodnu ocjenu dokaza, baveći se u prvom redu onim dokazima koji su nužni za ostvarenje svrhe ove presude, smatrajući da nije nužno raspravljati baš o svakom dokazu, pa i onom irelevantnom za presuđenje. Stoga, ovo vijeće nalazi da je pobijana presuda pravilno koncentrisana na ispitivanje i ocjenu dokaza na kojima se zasniva zaključak da je učinjeno krivično djelo koje se optuženom stavlja na teret, kao i o krivici optuženog, te da na taj način nije došlo do pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, niti do stavljanja optuženog u nepovoljniji procesni položaj.

89. Dakle, obrazloženje, koje je sastavni dio presude, ne treba da sadrži sve detalje i da daje odgovore na sva postavljena pitanja i iznesene argumente, s tim da obim obrazloženja uvijek zavisi od prirode odluke.²⁴

²³ Vidi, Evropski sud, Garcia Ruiz protiv Španije, 1999-I, 31 EHRR589 GC; Evropski sud, Helle protiv Finske, 1997-VIII, 26 EHRR 159; Evropski sud, Lindner i Hammermayer protiv Rumunije, HUDOC (2002).

²⁴ Vidi, Ustavni sud, odluke br. U 62/01 od 5. aprila 2002. godine i AP 352/04 od 23. marta 2005. godine; vidi, Evropski sud za ljudska prava, Ruiz Torija protiv Španije, presuda od 9. decembra 1994. godine, serija A broj 303-A, stav 29.

90. Nadalje, optuženom se stavlja na teret da je nakon što je od januara mjeseca preuzeo funkciju komandanta štaba TO, sa te pozicije, vršio aktivno rukovođenje i komandovanje Štabom TO, organizovanje i osposobljavanje novih jedinica TO, a potom i preduzimao aktivnosti na formiranju 17.Lpbr.

91. Prema ocjeni trećestepenog vijeća odbrana je u žalbi samo fragmentarno ukazala na pojedine iskaze svjedoka (posebno svjedoke Asima Egrlića i Enesa Salihovića), tvrdeći da je neshvatljivo da je drugostepeno vijeće iste ocijenilo na navedeni način, odnosno da nije došlo do zaključka koji sugeriše odbrana. Stoga je ovo vijeće takve prigovore ocijenilo neosnovanim i paušalnim.

92. Trećestepeno vijeće će najprije ispitati žalbeni prigovor koji se odnosi na dužnost optuženog Boška Lukića koju je obnašao u inkriminirano vrijeme, odnosno njegovu ulogu i radnje koje je poduzimao, što je bilo predmet rasprave i na pretresu koji se vodio pred apelacionim vijećem. U tom smislu, pravilno se u pobijanoj presudi navodi da je na osnovu analize i dovođenjem u logičnu vezu niza dokaza utvrđeno da je optuženi Boško Lukić bio komandant Opštinskog štaba Teritorijalne odbrane opštine Ključ, te član Kriznog Štaba opštine koji je formirala Opštinska organizacija

93. Nasuprot žalbenim navodima odbrane, a vezano za članstvo optuženog u ...-u, pobijana presuda sadrži jasno obrazloženje da članstvo optuženog u ...-u, nije ni dokazano na nesumnjiv način, ali da zapisnici sa sjednica Izvršnog odbora opštinskog odbora (IO OO) ...-a u periodu prve polovine 1992. godine, dakle nakon što je optuženi postavljen na poziciju Komandanta štaba TO, na nesumnjiv način potvrđuju da je on navedenim sjednicama prisustvovao, neovisno o pitanju njegovog formalnog članstva u samoj stranci. Također, zapisnici sa sjednica Kriznog štaba opštine Ključ na nesumnjiv način potvrđuju aktivnu ulogu optuženog u radu tog, u inkriminisanom periodu, najvišeg organa vlasti.

94. Pobijana presuda, prema mišljenju trećestepenog vijeća, također sadrži i odgovor na žalbeni prigovor odbrane da je optuženi samo vršio svoju dužnost, te se u tom smislu navodi stav da se navedene aktivnosti na organizaciji TO ne mogu posmatrati izolovano od drugih dokaza. Dovođenjem u vezu tih aktivnosti, sa svim kasnijim dešavanjima, nesumnjivo je da je sve to rađeno s ciljem realizacije zločinačkog plana i napada na civilno, ... stanovništvo. Naime, pripadnici TO, a kako to proizlazi iz iskaza na pretresu saslušanih svjedoka, zajedno sa pripadnicima policije i vojske, aktivno sudjeluju u

razoružavanju ... i ... stanovništva opštine Ključ, njihovom zarobljavanju i sprovođenju, kako u prostorije CJB Ključ, gdje je veći broj Ključana pretrpio teška premlaćivanja, tako i na mjesta označena kao sabirni centri, te učestvuju u obezbjeđenju ljudi koji su na ta mjesta dovedeni, a kasnije i u samom napadu, granatiranju artiljerijskim naoružanjem i čišenju terena šireg područja opštine Ključ. Iako je tvrdila suprotno, odbrana nije uspješno dokazala tvrdnju da je optuženi vršio svoju dužnost na način kako je to predstavljeno u žalbi. Osim toga, drugostepeno vijeće nije našlo prihvatljivom odbranu optuženog usmjerenu na dokazivanje da on nije bio član Kriznog štaba opštine Ključ, što iz navedenih razloga prihvata i trećestepeno vijeće. Naime, činjenica da je optuženi Lukić bio član Kriznog štaba, proizlazi najprije iz dokaza - Uputstva o organizovanju i djelovanju organa ... naroda u BiH u vanrednim okolnostima, po kojem je komandant ili načelnik opštinskog štaba TO, ulazio u sastav Kriznog štaba kao najvišeg organa vlasti, s tim da je na funkciju komandanta štaba morao biti postavljen neko lojalan stranci. Nadalje, zapisnici sa sjednica kriznog štaba kojima je prisustvovao i u kojima je optuženi Lukić označavan kao član tog štaba, održanim na dane 14.05.1992. godine, 1.06., 05.06., 06.06. i 30.06.1992. godine, kao i sadržaj dnevnika svjedoka D, te iskaza svjedoka Muratagića, koji je istakao da je optuženi Lukić po formaciji morao ući u sastav kriznog štaba, kao i Prijedlog organizacione šeme rada opštinskih organa u ratnim uslovima, u kome je optuženi Lukić također označen kao član Kriznog štaba, nesumnjivo upućuju na valjanost zaključka drugostepenog vijeća i direktno negiraju suprotnu tvrdnju odbrane. Krizni štab, kao najviši organ vlasti u inkriminisanom periodu, preduzimao je konkretne aktivnosti u smislu navoda optužnice. Upravo na sjednicama Kriznog štaba donošene su odluke o razoružanju ... i ... i njihovim hapšenjima, te razmatrana pitanja transporta zarobljenih u Gradišku. Tu su donošene odluke o razrješenju ... i ... sa pozicija na kojim su do tada radili, prije svega rukovodećih, a onda i u vezi pitanja organizovanog iseljavanja stanovništva, ... i ..., sa područja opštine Ključ. Također, u danima od 27.05.1992. godine, Krizni štab biva redovno informisan o stanju na terenu, koje izvještaje podnosi između ostalih i optuženi Boško Lukić.

95. Pri tome je bitno istaći da je drugostepeno vijeće nakon ocjene navedenih dokaza pravilno zaključilo da su iskazi svjedoka kojima je povjerovalo, međusobno saglasni u odnosu na postojanje odlučnih činjenica koje se optuženom stavljaju na teret, te da se isti po svom sadržaju logično nadovezuju, tako da njihova vjerodostojnost ničim nije dovedena u sumnju.

96. Nadalje, kada je riječ o optuženom Lukiću, isti je, kako to proizlazi prije svega iz zapisnika sa sjednica OO ...-a opštine Ključ, a potom i sjednica Kriznog štaba, u skladu sa smjernicama novouspostavljene ... vlasti u opštini, koja je djelovala u skladu sa strateškim ciljevima, koje ciljeve i on sam prihvata, počeo aktivno preduzimati radnje na okupljanju, osposobljavanju, a potom i angažovanju jedinica TO. Kako je pravilno utvrđeno u pobijanoj presudi, te nove jedinice TO, na čijem formiranju radi optuženi Lukić, imale su u jednonacionalni karakter. U njima su angažovani samo mještani Ključa ... nacionalnosti, o čemu su u svojim iskazima svjedočili mnogi saslušani svjedoci. Te jedinice, kako će se to kasnije ispostaviti, osposobljene su i angažovane upravo s ciljem napada na ... i ... stanovništvo opštine Ključ, koji je na njih izvršen samo zbog nacionalne i vjerske pripadnosti tog stanovništva. Da je optuženi i sam imao i sa drugim članovima UZP dijelio diskriminatornu namjeru, direktno potvrđuje svjedok Mršić koji u svom iskazu ističe da su on i još dvojica prijeratnih radnika štaba TO, poslani od strane Boška Lukića na godišnji odmor, da da im je on lično, 27.05.1992. godine saopštio da za njih više nema mjesta u Štabu TO. Razlog za navedeno udaljenje s posla je isključivo nacionalna pripadnost navedenih lica, kako se to pravilno navodi u pobijanoj presudi.

97. Dakle, odbrana ne samo da žalbom nije ubijedila ovo vijeće da je optuženi zaista svojim radnjama pokazao dobru volju da pomogne radnicima Štaba TO koji su druge nacionalnosti, nego iz provedenih dokaza proizlazi upravo suprotno - da je optuženi dijelio diskriminatornu namjeru sa ostalim učesnicima u UZP-u. U tom smislu, trećestepeno vijeće ne nalazi osnovanim pomenute žalbene navode, te u cijelosti prihvata razloge sadržane u pobijanoj presudi, cijeneći da odbrana ne dokazuje osnovanost vlastitih tvrdnji, nego samo iznosi vlastiti stav i u tom kontekstu, činjenice koje su kroz postupak nesporno utvrđene, tumači na način koji pogoduje optuženom.

98. Što se tiče žalbenog prigovora odbrane da je optuženi samo vršio dužnost na koju je postavljen, u pobijanoj presudi se pravilno zaključuje da, iako aktivnosti oko formiranja jedinica TO, generalno predstavljaju opis poslova i zadataka radnog mjesta komandanta štaba TO, te s obzirom da je optuženi na to radno mjesto postavljen odlukom Republičkog organa (SRBiH), logično bi bilo da je isti u radu Štaba TO slijedio smjernice Republičkih organa. Ali, umjesto toga, on rukovođenje i komandovanje štabom TO vrši u skladu sa Uputstvom ..., u skladu sa politikom Skupštine ... naroda u BiH i politikom ...-a, potpuno ignorišući Republičke zakone i organe BiH.

99. S tim u vezi, potrebno je istaći da je odbrana optuženog kroz svoju žalbu

konstantno naglašavala da je optuženi Boško Lukić cijelo vrijeme, kao komandant ŠTO opštine Ključ bio nadređeni samo zaposlenicima Štaba, kao stručnog tijela propisanog tada važećim Zakonom o teritorijalnoj odbrani, ali da nije uspjela osporiti činjenična utvrđenja drugostepenog vijeća u tom pogledu.

100. Stoga, ovo vijeće nalazi pravilnim zaključke pobijane presude da je optuženi Boško Lukić, kako to proizlazi iz sadržaja zapisnika sjednica OO ... iz prve polovine 1992. godine, kojima je prisustvovao, aktivno preduzimao radnje na organizovnju jedinica Štaba TO u skladu sa Uputstvom i politikom Tako iz zapisnika sa 5. sjednice OO ... i Kluba odbornika održane 22.01.1992. godine, proizlazi da je jedna od tačaka dnevnog reda (tačka 3.), *“formiranje jedinica TO na opštini”*, te da je Boško Lukić izlagao o navedenom pitanju istakavši: *“Što se tiče popune TO radilo bi se za svaku M.Z. posebno zbog specifičnosti svakog područja”*. Na istom sastanku zaključeno je da sve aktivnosti oko organizovanja TO, treba završiti do kraja januara 1992. godine. Međutim iz zapisnika sa sjednice Izvršnog odbora OO ...-a održanog 25.02.1992. godine, proizlazi da svi poslovi u navedenom roku nisu završeni, jer se kao prva tačka dnevnog reda stavlja *“Dogradnja TO”*, te da Veljko Kondić, referišući na tu tačku, naglašava *“potrebu završetka svih poslova u vezi TO po MZ”*. Već na slijedećoj sjednici Izvršnog odbora OO ...-a, koja je održana 06.03.1992. godine, a kojoj prisustvuje i Boško Lukić, prilikom raspravljanja po tački dnevnog reda *“Informacija o odbrambenim pripremama na području opštine Ključ”*, nakon što Veljko Kondić ističe *“naše ljude treba organizovati i osposobiti”*, daje se riječ optuženom Bošku Lukiću, koji je, kako se u zapisniku ističe *“detaljnije upoznao o ovoj tački”*. Nakon izlaganja Lukića, Jovo Banjac iznosi prijedlog da se svo oružje TO *“otjera u Kulu”*, a Ljuban Bojić ukazuje na potrebu da se izvrši obuka, koji prijedlog će, kako to proizlazi iz drugih dokaza, biti prihvaćen i u toj obuci optuženi Lukić, biti aktivno angažovan. Na istoj sjednici, konstatuje se i slijedeće *“Pod hitno održati mjesne odbore i razraditi koncept, bez papirologije”*. Na narednoj, 9. sjednici Izvršnog odbora OO ...-a, koja je održana 12.03.1992. godine, aktivno se raspravlja o manjku naoružanja, potrebi saradnje sa JNA, potrebi da se za Ključ proširi krug rezervnih starješina, za koji posao se angažuje Slobodan Jurišić, dok se, kako se ističe, za sve ostale poslove angažuje nekolicina članova među kojima i Boško Lukić. Konačno Veljko Kondić ističe: *“angažovat ćemo se za dodatno naoružanje.”* Da se i dalje aktivno radi na započetim aktivnostima, potvrđuje zapisnik sa 10. sjednice Izvršnog odbora OO ...-a koji je održan dana 23.3.1992. godine, gdje je kao prva tačka dnevnog reda stavljeno *“Analiza izvršenih zaključaka sa prošlog Izvršnog odbora”*, a u okviru koje tačke dnevnog

reda optuženi Lukić ističe sljedeće: *”dobro je da M.O. kod sebe vode evidenciju. Prema ranijem, vodove treba povećati na četv. Nadalje govorio je o oficirima koji mogu pomoći oko stručnosti. Za Rudenice se zadužuje Živko Babić da osvari potrebnu saradnju”,* a nakon čega Izvršni odbor donosi zaključak da se svi poslovi oko organizacije TO završe do kraja sedmice. Nadalje, Vinko Kondić konstatuje potrebu da se na Lanište pošalje 250 ljudi i konačno, donosi se zaključak *”da se angažuju svi nadležni organi da se svi ... odazivaju na vojnu vježbu.”*

101. Optuženi je tokom pretresa, a i u izjavljenoj žalbi, negirao i svoju, bilo kakvu aktivnost i učešće u angažmanu bataljona TO na Sitnici, ističući da mu je poznato da je u periodu, negdje od 18. do 23.04.1992. godine, u rejonu Sitnice bio lociran bataljon, ali u čijem formiranju on nije učestvovao, niti je na Sitnici bio prisutan, jer je navedeni bataljon *”formirala 30. Divizija”*. Optuženi je dalje tvrdio da mu je činjenica formiranja bataljona bila poznata isključivo iz razloga što je preko Sitnice, prolazio put za Banja Luku, pa je prolazeći tim putem vidio aktivnosti o kojima je riječ.

102. Dakle, u pobijanoj presudi ne izostaje ocjena iskaza optuženog, kako se to neosnovano tvrdi u žalbi. Naprotiv, iz prednje navedenog nesumnjivo proizilazi da drugostepeno vijeće analizira iskaz optuženog i dovodi ga u vezu sa ostalim izvedenim dokazima, te izvodi činjenične zaključke koji, iako ne odgovaraju odbrani, nisu pogrešni i neutemeljeni, kako se to tvrdi u žalbi.

103. Naime, drugostepeno vijeće je našlo da izvedeni dokazi tužilaštva negiraju odbranu optuženog, iz razloga što zapisnici sa sjednica Kriznog štaba pokazuju da se aktivno radilo na pripremi, kako komandne strukture jedinica TO, tako i na mobilizaciji ljudstva, i to isključivo ... nacionalnosti. Optuženi Lukić je u svemu tome, figura od izuzetnog značaja, kako se to po ocjeni ovog vijeća, pravilno zaključuje u pobijanoj presudi.

104. Drugostepeno vijeće pravilno zaključuje, na osnovu izvedenih dokaza, da je optuženi Boško Lukić aktivno radio i na formiranju i angažovanju 17. Ipbr (formirana početkom juna mjeseca), koja nastavlja, od strane TO, policije i različitih paravojnih formacija započete aktivnosti na progonu ... i ... stanovništva opštine Ključ. Aktivnosti Lukića u tom pravcu vidljive su iz sadržaja zapisnika sjednica Kriznog štaba opštine Ključ. Tako Lukić već u prvim danima juna mjeseca 1992. godine, na sjednicama Kriznog štaba, upoznaje članove istog oko aktivnosti vezanih za formiranje brigade. U tom smislu,

prema sadržaju zapisnika, dana 02.06.1992. godine, upoznao je članove Kriznog štaba oko mogućnosti za dobijanje određenih tehničkih sredstava za potrebe buduće lake brigade koja će se formirati u Ključu, dok već 09.06.1992. godine, upoznao je Krizni štab oko formiranja brigade i organizovanja odbrane u opštini Ključ, da bi konačno, na sjednici Kriznog štaba 30.06.1992. godine ponovno izlagao oko organizovanja brigade, te kadrovskih rješenja koja je trebalo u narednih nekoliko dana raspraviti.

105. Imajući u vidu da je Ključki bataljon, kako to također proizilazi iz dokaza T-196, angažovan početkom oružane borbe, na čišćenju grada i okolnih naselja, a što potvrđuju i svjedoci koji su Ključki bataljon vidjeli na terenu kroz svoja sela, nije dovedeno u pitanje učešće optuženog Boška Lukića u izvršenju progona ... i ... stanovništva opštine Ključ. Odbrana optuženog Lukića je nastojala osporiti navedene dokaze tužilaštva, ulaganjem u toku postupka pred drugostepenim vijećem, redovnih borbenih izvještaja Komande 2.KK, u pravcu dokazivanja tvrdnji da Ključki bataljon nije bio raspoređen na području opštine Ključ. Međutim, s obzirom da Ključki bataljon sve do 09.06.1992. godine, nije bio prepotčinjen komandi 2.KK, jasno je da iz redovnih borbenih izvještaja komande 2.KK ne mogu proizilaziti podaci o rasporedu i angažmanu istog, nego je vijeće zaključak o ulozi bataljona na području Ključa i okoline izvelo na temelju prethodno analiziranih, međusobno saglasnih, subjektivnih i objektivnih dokaza tužilaštva, pri čemu istovremeno učešće nekih drugih jedinica u napadu na civilno ... i ... stanovništvo opštine Ključ, nije u konkretnom predmetu ni bilo sporno.

106. Osim toga, optuženi Boško Lukić, u junu mjesecu, zajedno sa Markom Adamovićem i Vinkom Kondićem, redovno informiše Krizni štab o stanju na terenu. To optuženi Lukić, kako se pravilno navodi u pobijanoj presudi, ne bi sasvim sigurno mogao činiti, da lično nije bio prisutan na terenu, sa jedinicama TO, odnosno formiranim Ključkim bataljonom. Tako iz izvještaja Lukića i Kondića od 28.05.1992. godine, podnesenog na sjednici Kriznog štaba, proizilazi da je *“potrebno aktivirati vezu sa ... područjima; da se resorski stupi u kontakt i daju rješenja na područjima sa ... stanovništvom; novoformiranu četu dooružati i naoružati iz kontigenta oduzetog oružja; za obezbjeđenje tehnike zadužuju se Boško Lukić i Dane Pejić”*.

107. Konačno o učešću optuženog Lukića, u aktivnostima progona ... i ... stanovništva opštine Ključ, a u svrhu ostvarenja zajedničkog cilja, na nesumnjiv način, kako je to pravilno utvrdilo drugostepeno vijeće, govore dokazi T-175 do T-179, redovni borbeni izvještaji iz perioda 12.06. do 17. 06.1992. godine, čiji tvorac je, kako se u potpisu

navodi, optuženi Boško Lukić, što je detaljno opisano u paragrafu 238. pobijane presude.

108. U tom smislu, drugostepeno vijeće je pravilno zaključilo da, iako je optuženi Boško Lukić, osporavao svoju vezu sa navedenim dokumentima, ističući da on nije njihov tvorac i pored toga što se njegovo ime nalazi na istima, vijeće nije našlo uporište za takve njegove tvrdnje. Naime, kako se pravilno navodi u pobijanoj presudi, nema logičnog, niti adekvatnog razloga, koji bi opravdavao potpisivanje imena majora Lukića na takvim dokumentima da ih isti nije sačinio. Kada se analizira, kroz navedene dokumente, područje na kojem optuženi Lukić, kako ističe odlučuje nastaviti kontrolu i čišćenje teritorije, te istovremeno dovede u vezu sa dokazom T-196, nameće se zaključak da je riječ o istim terenima i istim selima, u napadu na koja je taj isti Ključki bataljon prvobitno učestvovao. Navedeni zaključak kao pravilan, objektivan i argumentovan u cijelosti prihvata i trećestepeno vijeće.

109. U prilog navedenom, u pobijanoj presudi se ukazuje i na dokaz T-9, video snimak na kojem optuženi Lukić otvoreno poziva “... *ekstremiste*” na predaju, ističući da u drugom obliku “*neće imati šanse*”.

110. Dakle, borbeni izvještaji i zapisnici Kriznog štaba nesumnjivo pokazuju aktivnu ulogu optuženog, te ujedno otklanjaju svaku dilemu u pogledu iskaza svjedoka na glavnom pretresu, što je u više navrata osporavano u izjavljenoj žalbi.

111. Osim toga, pravilno je u pobijanoj presudi utvrđeno da se TO transformisala u bataljon i da su optuženi obavljali nove funkcije. Također je potrebno istaći da, u krajnjem slučaju nije ni potrebno dokazivati formiranje bataljona, s obzirom da se optuženim i ne stavlja na teret komandna odgovornost.

112. Slijedom navedenog, trećestepeno vijeće nalazi da pobijana presuda sadrži razloge u pogledu svih odlučnih činjenica, te da je drugostepeno vijeće nakon detaljne i sveobuhvatne analize izvedenih dokaza došlo do pravilnog zaključka da je optuženi Boško Lukić, svojim radnjama, dao značajan doprinos progonu ... i ... stanovništva opštine Ključ, a koji progon je izvršen nizom nezakonitih radnji, te da iste, po svom kvalitetu i značaju jesu radnje kada više lica zajednički učine djelo, čime je ostvaren potreban nivo ličnog, saizvršilačkog učešća optuženog u konkretnom udruženom zločinačkom poduhvatu.

113. Nadalje, iako odbrana osporava vezu optuženog sa bilo kakvim aktivnostima na

terenu u inkriminirano vrijeme, pri tome ukazujući na Naredbu komandanta 2. KK u kojem se navodi da je Drago Samardžija, privremeno upućen u 17.Ipbr. "Ključ", na koju dužnost se ima javiti 09.06.1992. godine, pobijana presuda daje pravilnu i dostatnu argumentaciju, koju prihvata i ovo vijeće. Naime, nije sporno da je za komandanta 17. Ipbr postavljen Drago Samardžija, ali iz provedenih dokaza nesumnjivo proizlazi da Drago Samardžija, faktički na dužnost komandanta 17.Ipbr, dolazi tek polovinom juna 1992. godine, do kojeg datuma, tu dužnost obavlja optuženi Boško Lukić. Iz redovnih borbenih izvještaja za navedeni period, proizlazi da se u potpisu istih, tek nakon 17.06.1992. godine, počinje nalaziti ime komandanta Drage Samardžije, a do tog perioda operacijama rukovodi optuženi Boško Lukić.

114. Odbrana samo paušalno i neargumentovano pobija činjenična utvrđenja iz pobijane presude, a koja se odnose na događaje koji su se desili 27.05.1992. godine, pri tome, bez osnova, ukazujući na navodno netačna kazivanja postupajuće tužiteljice, koja kazivanja su kako tvrdi odbrana preuzeta u pobijanoj presudi od strane suda.

115. S tim u vezi, trećestepeno vijeće ističe da sud ni na koji način nije bio vezan navodima tužiteljice u završnim riječima, niti tokom postupka, te da sud ne donosi presudu na osnovu bilo čijih navoda, nego na osnovu dokaza jedne i druge strane koji su mu prezentirani tokom postupka. Sud cijeni sve dokaze u spisu predmeta u skladu sa principom slobodne ocjene dokaza, pa u tom smislu ovo vijeće nalazi da je drugostepeno vijeće, između ostalog, na pravilan način utvrdilo dešavanja od 27.05.1992. godine na području užeg gradskog jezgra Ključa kao i odgovornost optuženog za ista.

116. Stoga, ovo vijeće prihvata kao pravilna činjenična utvrđenja pobijane presude da su svi svjedoci na istovjetan način opisali kako su nakon lišenja slobode, koje su izvršili, bilo pripadnici vojske ili TO, kao u slučaju Muhameda Filipovića, bilo pripadnici policije, sprovedeni u policijsku stanicu, gdje su kako prilikom uvođenja u zgradu policije, tako i prilikom samog ispitivanja, teško premlaćeni, da bi potom bili smješteni u ćelije u podrumskim prostorijama stanice policije, koje su bile neuslovne za boravak, u kojima su oni koji su lišeni slobode 27.05.1992. godine prenoćili, a oni koji su lišeni slobode 28.05.1992. godine, proveli neko vrijeme, da bi u popodnevnim satima bili izvedeni iz ćelija, te u hodniku policijske stanice popisani i potom, vezanih ruku, natjerani da uđu u šleper koji je već bio parkiran ispred zgrade policijske stanice, te da su prilikom ulaska, od okupljenih vojnika i policajaca dobijali udarce. Nadalje, svi oni saglasno opisuju, da je kamion kojim su prevoženi u logor Stara Gradiška, imao policijsku pratnju cijelim

putem, kao i da je zaustavljen u Malom Logoru u Banja Luci, kojom prilikom su u prikolicu gdje su oni bili smješteni, ušla uniformisana lica, tukli ih palicom po glavama, a potom ih izbacili iz kamiona na gomilu, da bi skakali po njima i tukli ih kundacima i cijevima pušaka, a koje maltretiranje je rezultiralo teškim tjelesnim povredama 21 zarobljenika i smrću oštećenog Šabana Kujundžića. Konačno, uslijedilo je premlaćivanje po dolasku u Gradišku, isljeđivanja pojedinaca za vrijeme 15-odnevnog boravka u tom zatvoru u lošim uslovima, transport na Manjaču, nakon čega, mnogi od njih bivaju deportovani u treće zemlje, jer je to bio jedini način za napuštanje logora, uz zabranu povratka u Ključ.

117. Pored toga, trećestepeno vijeće nalazi da je drugostepeno vijeće, isključujući svaku razumnu sumnju, utvrdilo da je optuženi Boško Lukić odgovoran za sve pojedinačne inkriminacije koje mu se stavljaju na teret optužnicom, a za koje je osuđen pobijanom presudom. Shodno tome ovo vijeće nalazi da su žalbeni prigovori koji ukazuju na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje paušalni i da se samo odnose na citiranje iskaza svjedoka, te selektivno i fragmentarno interpretiranje izvedenih dokaza u korist optuženog.

118. Naime, ovo vijeće konstatuje da odbrana optuženog nije osporavala da su se predmetni događaji zaista desili, ali je tokom postupka, a zatim i u žalbi, sporila aktivnu ulogu optuženog Boška Lukića u tim događajima.

119. S tim u vezi, ovo vijeće ističe da je drugostepeno vijeće, cijeneći sve dokaze, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, te imajući u vidu da materijalni dokazi otklanjaju dileme u pogledu iskaza svjedoka na glavnom pretresu, sa sigurnošću utvrdilo da je optuženi Boško Lukić odgovoran za sve inkriminacije, bez obzira na to što optuženi Lukić, kao ni optuženi Adamović, nisu fizički mogli biti prisutni na svim lokalitetima, u svako vrijeme. Međutim, sasvim je jasno da sve radnje opisane kroz pojedine tačke izreke presude, predstavljaju jednu kontinuiranu aktivnost za koju su polazna osnova bile odluke Kriznog štaba, u čijem donošenju su učestvovali i optuženi.

120. Optuženi Lukić, kao ni Adamović nisu ni morali biti direktni izvršioци krivičnog djela, iz razloga što to djelovanje ne mora biti samo počinjenje nekog konkretnog krivičnog djela, nego se može ogledati u pomoći i raznim drugim oblicima doprinosa izvršenju zajedničkog plana. Također, prema standardu žalbene presude u predmetu *Tadić* proizlazi da sudjelovanje u UZP koji uključuje počinjenje jednog od krivičnih djela predviđenih statutom „*ne mora uključivati počinjenje nekog konkretnog kaznenog djela iz*

jedne od tih odredbi (na primjer ubojstvo, istrebljenje, mučenje, silovanje itd.) nego se može sastojati u pomoći ili doprinosu izvršenju zajedničkog plana ili namjere.”

121. Navedeni stav se temelji na osnovnim postulatima UZP-a, te se u tom smislu pravilno u pobijanoj presudi (u paragrafu 169.) navodi: *„Dakle, preduzimanjem bilo koje od navedenih radnji, a kojom se učestvuje u ostvarivanju zajedničkog cilja, plana ili namjere, bez obzira da li radnja predstavlja radnju izvršenja nekog konkretnog krivičnog djela, ili se pak time na drugi način doprinosi ili pomaže realizacija zajedničkog cilja, plana ili namjere, počinitelj može odgovarati po osnovu UZP-a. (...)“*

122. Također se u paragrafu 171. ističe da: *„U tim okolnostima smatrati krivično odgovornom kao izvršioca samo osobu koja fizički izvodi krivično djelo, značilo bi zanemariti saizvršilačku /de coateur/ ulogu svih onih koji su na neki način omogućili počiniocu /auteur principal/ da fizički izvrši to krivično djelo. Istovremeno, ovisno o okolnostima, smatrati ove druge odgovornim samo kao pomagače i podržavaoce /complices/ moglo bi podcijeniti stepen njihove krivične odgovornosti.“²⁵*

123. Shodno tome, bilo je potrebno dokazati da optuženi ima namjeru da se počini krivično djelo i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem počinjenja krivičnog djela.

124. Naime, u pobijanoj presudi je pravilno utvrđeno da su se navedeni događaji nesporno desili, ali se drugostepeno vijeće na osnovu dokaza izvedenih na pretresu prvenstveno i detaljno bavilo pitanjem radnji oba optužena i njihovom sviješću u vezi sa predmetnim događajima.

125. Da su krivična djela koja se optuženim stavljaju na teret nezakonita, govori i činjenica da predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog i pozitivnog prava, te da nije moguća eksculpacija za njihovo izvršenje. Stoga, optuženi Lukić nije mogao da ne prepozna kriminogenu prirodu radnji koje su se dešavale na području opštine Ključ, odnosno njihovu nezakonitost, a posebno iz razloga što je on obrazovan čovjek i nesumnjivo je znao za pravila ratovanja.

²⁵ Drugostepeno vijeće ovog Suda se pozvalo na odluku Žalbenog vijeća u predmetu MKSJ-a Krnojelac, paragraf 29.

126. Neposredne žrtve krivičnog djela progona, za koje je optuženi Boško Lukić oglašen krivim, mnogobrojne su i jasno pokazuju da zločini protiv čovječnosti predstavljaju prijetnju i povredu ljudskog dostojanstva.

127. Slijedom navedenog, trećestepeno vijeće konstatuje da je drugostepeno vijeće sa sigurnošću utvrdilo da je optuženi u potpunosti bio svjestan svojih djela i njihovih posljedica, te da je htio da ista budu dio napada koji se sistematski odvijao na području opštine Ključ. Također, svojim radnjama, znajući pri tome dobro na koga je usmjeren napad i zbog čega, optuženi je pokazao da je imao diskriminatorску namjeru prema ... i ..., na nacionalnoj i vjerskoj osnovi.

128. Nasuprot žalbenim navodima odbrane, drugostepeno vijeće je po ocjeni ovog vijeća dalo dostatnu i uvjerljivu argumentaciju za svaku tačku izreke presude u odnosu na optuženog Boška Lukića, na način da je iznijelo svoj stav u pogledu razloga koji su opredijelili sud za donošenje odluke. To što zaključci drugostepenog vijeća ne idu u prilog odbrani, ne znači da isti nisu osnovani i utemeljeni na dokaznoj građi.

129. Slijedom navedenog, neosnovani su žalbeni prigovori da nije dokazano da je optuženi Boško Lukić dao svoj lični doprinos izvršenju krivičnih djela u Ključu, pa se shodno tome, pravilnim ukazuje zaključak drugostepenog vijeća da je optuženi kriv za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, odnosno da je u okviru širokog i sistematičnog napada usmjerenog na civilno stanovništvo sa diskriminatorskom namjerom, znajući za taj i takav napad i svjestan da njegove radnje predstavljaju dio tog napada kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata u cilju progona cjelokupnog ... i ... stanovništva na nacionalnoj i vjerskoj osnovi izvršio progон, i to radnjama detaljno opisanim u izreci pobijane presude.

130. Iz naprijed navedenih razloga, trećestepeno vijeće zaključuje da je drugostepeno vijeće pravilno i potpuno utvrdilo činjenično stanje kada je u pitanju optuženi Boško Lukić, te da je pravilno izvršilo pravnu ocjenu djela, čime se ukazuju neosnovanim i žalbeni prigovori odbrane o nepotpuno i pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju.

2. Žalba branioca optuženog Marka Adamovića

131. Žalba branioca drugooptuženog smatra da je pobijana presuda drugostepenog vijeća u cijelosti pogrešno i nepotpuno utvrdila činjenično stanje i na tako utvrđeno činjenično stanje pogrešno je primijenila materijalno pravo, kada je u pitanju optuženi Marko Adamović.²⁶

132. Prema navodima odbrane, izmijenjena optužnica, kao i pobijana presuda, posmatraju optuženog i kao civilno i kao vojno lice. Kao civilno lice, optužnica, tereti optuženog da je bio istaknuti član ...-a, da je bio član Kriznog štaba opštine Ključ, komandant odbrane grada Ključa, te član Ratnog predsjedništva, a sve to prihvata i pobijana presuda. Žalba tvrdi da za ove inkriminacije optužba nije dala niti jedan pouzdan dokaz.²⁷

133. Odbrana također ističe u žalbi, da je i u slučaju da se prihvati da je optuženi Adamović bio član ...-a u kritično vrijeme, nejasno koji je to njegov grijeh, te šta je sa ostalim članovima i najvišim rukovodstvom ...-a koji nikada nisu pozvani ni na kakvo saslušanje, niti razgovor, te da je opšte poznata činjenica da stranci ... nije zabranjen rad.²⁸

134. U žalbi se dalje navodi da, kada je u pitanju Krizni štab Opštine Ključ, iz provedenih dokaza proizlazi nedvojben zaključak da optuženi Marko Adamović nije bio član Kriznog štaba Opštine Ključ, niti je prisustvovao sjednicama kao član Kriznog štaba, te da to proizlazi iz svih dokumenata i iz izvještaja Kriznog štaba. Optuženi je samo od strane komandanta bataljona i na poziv komandanta brigade informisao o stanju u jedinici i na teritoriji gdje je jedinica razmještena. U žalbi se također ističe da mu nije poznato zašto je komandant brigade prisustvovao sjednicama Kriznog štaba, niti mu je poznato da se taj skup na kojem je on podnosio izvještaj o stanju u jedinici zvao Krizni štab. Žalba dalje ukazuje da se u knjizi zapisnika Kriznog štaba u nekoliko navrata spominje i Komanda odbrane Ključa, iako je bilo samo riječi o formiranju te komande, ali ista nikada nije bila formirana.²⁹

²⁶ Str. 16. žalbe.

²⁷ Str. 16. žalbe.

²⁸ Str. 16. žalbe.

²⁹ Str. 17. žalbe.

135. Uvidom u svu materijalnu dokumentaciju tužilaštva, koju je isto ponudilo kao dokaz, prema tvrdnjama odbrane, nigdje se ne uočavaju rad i zadaci Komande odbrane, pa stoga odbrana zaključuje da ista iz navedenih razloga nikada nije ni formirana.³⁰

136. Odbrana naglašava da je iz dokaza vidljivo da član Ratnog predsjedništva nije bio Marko Adamović, niti je on bilo kada prisustvovao sjednicama tog organa. Međutim, na sjednici koja je održana 29.12.1992. godine u zapisniku je evidentirano prisustvo Marka Adamovića i da je on informisao Skupštinu sa „*ocjenom stanja na frontu i u brigadi*“. Toj sjednici optuženi je po tvrdnjama žalbe prisustvovao po službenoj dužnosti, kao pomoćnik komandanta brigade za moral i informisanje, a ne kao član SO, ili pak kadar ...-a. S tim u vezi odbrana napominje da je iz svih materijalnih dokaza tužilaštva vidljivo da Adamović nije bio istaknuti član ...-a, niti pak član organa stranke. Također odbrana ističe da se jedino u zapisniku o radu Kriznog štaba ističe njegovo prisustvo nekim sjednicama, ali da je prisustvovao istim kao pomoćnik komandanta bataljona i brigade i po formacijskoj dužnosti informisao svoje pretpostavljene o stanju u jedinicama. S obzirom na navedeno, odbrana zaključuje da, pošto nije bio član Kriznog štaba, niti Ratnog predsjedništva, nije ni mogao učestvovati u njihovom radu, niti pak učestvovati u donošenju bilo kojih odluka.³¹

137. Žalba dalje navodi da u optužnici, a ni u pobijanoj presudi, nije jasno kome pripada bataljon Ključa, da li Teritorijalnoj odbrani ili Vojsci JNA ili Vojsci RS. Iz iskaza više svjedoka koji su saslušavani na ovu okolnost, a posebno vještaka – eksperta Slobodana Kosovca, prema mišljenju odbrane proizlazi da je Ključki bataljon bio regularna jedinica JNA, a potom Vojske RS i da nije pripadao Teritorijalnoj odbrani Ključa. Nesporno je, kako se u žalbi navodi, da je Marko Adamović bio zamjenik komandanta tog bataljona, a čiji je komandant bio Branko Ribić. Međutim, ni jednim dokazom provedenim od strane tužilaštva nije utvrđena ključna činjenica, da je Marko Adamović ijednog trenutka komandovao bataljonom. Za to nije bilo ni potrebe, jer je komandant bataljona bio stalno prisutan u jedinici i on je isključivo vršio komandnu dužnost u bataljonu.³²

³⁰ Str. 17. žalbe.

³¹ Str. 18. žalbe.

³² Str. 19. žalbe.

138. Odbrana također ističe da ni jednim dokazom tužilaštva nije utvrđeno da je ovaj Ključki bataljon vršio bilo kakve napade u kritično vrijeme na Opštini Ključ, niti da je bilo koji pripadnik ovog bataljona izvršio bilo koji zločin u Ključu. Prema navodima odbrane, očito je da su kriminalne radnje činile neformalne grupe ili pojedinci, nad kojima niko nije imao kontrolu.³³

139. U žalbi se naglašava da nije sporno da je Marko Adamović bio pomoćnik komandanta brigade za informisanje, moral i vjerska pitanja, ali da optužnica gubi iz vida da je ovo formacijsko mjesto isključivo zaduženo da vodi brigu o blagovremenom informisanju pripadnika brigade, o pomoći porodicama pripadnika brigade, o pomoći porodicama poginulih pripadnika brigade: Pomoćnik za ova pitanja nije imao nikakvu naredbodavnu, niti komandnu dužnost.³⁴

140. U žalbi se također navodi da optužnica gubi iz vida da je naredba o formiranju brigade izdata 04.06.1992. godine i da je brigada na samom početku u svom sastavu imala jedan bataljon, a da je formiranje brigade trajalo još oko dva mjeseca, te da optuženi Marko Adamović sa danom 20.06.1992. godine odlazi kao pripadnik brigade u sastav Taktičke grupe – II (TG-II), kojoj taktičkoj grupi se naknadno priključuje i brigada, a komandant taktičke grupe koja je bila smještena u mjestu Magelj Do, opština Mrkonjić Grad, bio je Cvijko Popović. Odbrana smatra da su ove činjenice utvrđene na osnovu iskaza svjedoka odbrane, a posebno iz iskaza svjedoka Cvijko Popovića, te u skladu s tim ističe da je neshvatljivo da pobijana presuda ne vjeruje ni jednom saslušanom svjedoku odbrane, koji su svjedoci uglavnom ... nacionalnosti, a posebno je neshvatljivo da pobijana presuda ne poklanja vjeru iskazu svjedoka Cvijko Popovića, visoko rangiranog oficira u tadašnjoj Vojsci³⁵

141. Žalbom se dalje ukazuje na različitost u iskazima gotovo svih saslušanih svjedoka predloženih od strane tužilaštva u fazi istrage i na glavnom pretresu. Tako u iskazima datim u fazi istrage, ni jedan svjedok ne spominje optuženog Marka Adamovića u negativnom svjetlu, dok za razliku od toga, na glavnom pretresu dopunjavaju svoje

³³ Str. 19. žalbe.

³⁴ Str. 19. žalbe.

³⁵ Str. 19-20 žalbe.

iskaze, očito po instrukcijama, te govore o novim okolnostima, koje nisu pominjali u ranijim iskazima.³⁶

142. Žalba također ukazuje da se u izmijenjenoj optužnici, po kojoj se vodio glavni pretres, a što je drugostepeno vijeće u cijelosti prihvatilo, udruženi zločinački poduhvat navodi mimo svih prihvatljivih standarda, ostavljajući Sudu BiH na odabir tip UZP-a, a samim tim i utvrđivanje elemenata saznanja i umišljaja, kao i članova navodnog UZP-a.³⁷

143. Branilac u žalbi ističe da, ukoliko je optužba željela da se osloni na taj konkretan vid odgovornosti, a također i drugostepeno vijeće tog suda, u pobijanoj presudi su morali navesti slijedeće pravno relevantne činjenice: prirodu i svrhu poduhvata, razdoblje u kojem se taj poduhvat odvijao, identitet učesnika poduhvatu, te prirodu učestvovanja optuženog u tom poduhvatu. Da bi osoba optužena za UZP u potpunosti razumjela za koja djela se tvrdi da je odgovorna, u optužnici se također mora jasno navesti za koji oblik UZP-a se ta osoba tereti. Iz činjeničnog opisa optužnice proizlazi da se optuženom Adamoviću stavlja na teret učešće u osnovnom obliku UZP-a.³⁸

144. Žalba ističe da nije jasno na osnovu čega proizlazi da je optuženi Marko Adamović bio sa Boškom Lukićem, Jovom Banjcem, Veljkom Kondićem, Vinkom Kondićem, Dragom Samardžijom u UZP-u, kada su sva ova lica bila u civilnoj vlasti, te članovi ...-a, dok je Adamović bio primarno zamjenik komandanta bataljona, dakle vojna vlast. Osim toga, za Adamovića se ne može reći da je imao neku rukovodnu poziciju, niti u civilnoj, niti u vojnoj vlasti, te da je mogao na bilo koji način uticati na događaje u opštini Ključ, a pogotovo biti u UZP-u sa navedenim licima, koja su obnašala vodeće pozicije u opštinskim i stranačkim organima. Dakle, odbrana smatra da nedostaje kauzalna veza među ovim licima, koja se ogleda u zajedničkim interesima i poimanjima.³⁹

145. Nadalje, iako izmijenjena optužnica navodi sa kim je Adamović navodno bio u UZP-u, te navodi poimenično rukovodstvo u civilnoj i vojnoj vlasti u opštini Ključ, pobijana presuda taj dio optužbe izostavlja u svojoj izreci. Pobijana presuda, za razliku od

³⁶ Str. 20-21 žalbe.

³⁷ Str. 5-6 žalbe.

³⁸ Str. 6-7 žalbe.

³⁹ Str. 7. žalbe.

optužnice, izvodi zaključak da je optuženi Adamović, kada je u pitanju pluralitet u UZP-u, sa svojom sviješću (mens rea), bio u direktnoj vezi na nivou Republike ... sa Radovanom Karadžićem i Momčilom Krajišnikom, a na nivou regije Krajina sa Radoslavom Brđaninom. Pri tome, pobijana presuda u pogledu odlučnih činjenica, znatno mijenja vezu optuženog Adamovića sa drugim licima u UZP-u. Odbrana ističe da ukoliko pobijana presuda prihvata da je svijest Adamovića bila u direktnoj vezi sa Karadžićem, kao predsjednikom Republike, pa sa nižim funkcionerom Radoslavom Brđaninom, kao predsjednikom AR Krajina, onda bi bilo logičnije kada se vlast spušta na niži nivo da u UZP sa tim licima bude predsjednik opštine Ključ, ili predsjednik Kriznog štaba Ključ, te da se nikako ne može izvući zaključak da je to Marko Adamović.⁴⁰

146. Iz presude Brđanin se po tvrdnjama žalbe jasno vidi da su krucijalne odluke i koraci u ostvarivanju plana preuzimanja vlasti i stvaranje eventualno ... države, nastale tokom 1991. godine. Stoga je nemoguće tvrditi da je Adamović već tada bio pripadnik takvih struktura koje su donijele ove odluke, budući da optužnica obuhvata period od aprila 1992. godine, što znači da je ovaj navodni plan već uveliko bio osmišljen, da su podijeljene uloge i zadaci u ostvarivanju istog, te da je isti već bio u svojoj realizaciji. Dakle, sve je začeto i otpočeto izvan perioda optužnice, pa samim tim nema ni zajedničkog plana između Adamovića i ostalih pripadnika navodnog UZP-a. Osim toga, sve i pod pretpostavkom da kod svakog od navodnih učesnika je pojedinačno postojao neki sličan plan, prema mišljenju odbrane, mora se dokazati da oni djeluju zajedno, odnosno kao članovi UZP-a, a ne svako zasebno, za sebe.⁴¹

147. S obzirom da je plan stvaran između lica koja se ni na kakav način ne dovode u vezu sa Adamovićem, onda je, kako smatra žalba, nesporno da ga Adamović uopšte nije bio ni svjestan, odnosno nije ni znao za njega, tako da se ne mogu dovesti u vezu njegove radnje sa planom, u smislu da su iste poduzimane s ciljem ostvarenja zajedničkog plana, jer nedostaje onaj ključni faktor koji ih povezuje, a to je znanje i svijest o planu. Iz činjeničnog opisa optužnice se nigdje ne vidi koje su konkretno bile radnje Adamovića kao doprinos ostvarenju plana.⁴²

⁴⁰ Str. 8. žalbe.

⁴¹ Str. 9. žalbe.

⁴² Str. 9. žalbe.

148. Prema navodima odbrane ovdje ne samo da nedostaje radnja optuženog, nego se ne vidi ni koja je to radnja drugih učesnika UZP-a, a kojom se radnjom vrši neko drugo krivično djelo, koje je bilo prirodna i predvidiva posljedica.⁴³

149. U žalbi se dalje navodi da koncept UZP-a kao vida učešća u izvršenju krivičnog djela nije propisan niti u KZ SFRJ, kao zakona koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, niti u KZ BiH, koji je sud primjenjivao do sada u većini slučajeva ratnih zločina. Odbrana također naglašava da je koncept UZP-a, na način kako je razvijen u praksi MKSJ, neprimjenjiv u predmetima pred Sudom BiH, kao „*generalni princip međunarodnog prava*“ u smislu člana 4.a KZ BiH. Najveći spor u sudskoj praksi postoji kada je riječ o elementu namjere i saznanja kod ovog vida učešća u izvršenju krivičnog djela.⁴⁴

150. Vezano za navodni „široki i sistematični napad“ vojske i policije ... Republike BiH, a kasnije RS, protiv ... i ... naroda u opštini Ključ, odbrana smatra da je tokom postupka nesporno utvrđeno, i to prije svega dokazima koje je izvelo tužilaštvo, a dijelom i odbrana, da takvog napada nije ni bilo u opštini Ključ u vrijeme koje je obuhvaćeno optužnicom.⁴⁵

151. U žalbi se dalje navodi da se uspostavljanje javnog reda i mira od strane policije i traženje od građana da izvršavaju svoje obaveze prema državi, ne može ni u kom slučaju smatrati kao širok i sistematičan napad na pripadnike drugih nacionalnosti.⁴⁶

152. Prema mišljenju odbrane, neshvatljivo je da pobijana presuda drugostepenog vijeća zaključke o širokom i sistematičnom napadu izvodi iz iskaza saslušanih svjedoka, uglavnom ... nacionalnosti, predloženih od strane Tužilaštva BiH. Ovi svjedoci, i to većina njih, rade u inostranstvu, pa imaju veoma skromna saznanja o čitavoj vojno-političkoj

⁴³ Str. 10. žalbe.

⁴⁴ Str. 10. žalbe.

⁴⁵ Str. 11. žalbe.

⁴⁶ Str. 11. žalbe.

situaciji u Ključu i ratnim dešavanjima, a posebno su njihova saznanja skromna u pogledu vojnih dešavanja, vojne taktike i počinjanja ratnih dejstava.⁴⁷

153. Nasuprot tome, pobijana presuda ne daje gotovo nikakve razloge zašto ne vjeruje ekspertskom nalazu i mišljenju vještaka Slobodana Kosovca, koji je na sva ova pitanja dao detaljan, uvjerljiv i argumentovan odgovor.⁴⁸

154. U žalbi se dalje navodi da je pogrešan zaključak drugostepenog vijeća da je Marko Adamović formirao ili učestvovao u formiranju bataljona na Sitnici, zajedno sa Boškom Lukićem, sa ciljem obuke i napada na ... sela. Također se navodi da optuženi Adamović nikada nije komandovao bataljonom, već da je to radio komandant Branko Ribić, što je nesporno utvrđeno tokom postupka, a na insistiranje odbrane da se uzme izjava od komandanta bataljona, tužiteljica je obrazložila da joj to nije od koristi. Sve ovo priznaje indirektno i tužilaštvo, mijenjajući prvobitnu optužnicu, te izostavljajući inkriminacije koje se odnose na komandnu odgovornost optuženog Marka Adamovića.⁴⁹

155. Žalbom se ukazuje da se u konkretnom slučaju, u optužnici bukvalno citira zakonski tekst kada su u pitanju elementi zločina protiv čovječnosti i progona, bez bilo kakve konkretizacije, te pravnih i činjeničnih argumenata, kako opštih elemenata, tako i radnji optuženog, iz kojih bi proizlazila kauzalna veza, tj. nexus koji mora postojati između njegovih radnji i napada, niti se na bilo koji način pojašnjava na osnovu čega se zaključuje da kod optuženog postoji diskriminatorna namjera, bez čega nema ovog djela.⁵⁰

156. Uvidom u tačke optužnice odbrana primjećuje da se ni jedna radnja ne dovodi u neposrednu vezu sa optuženim Adamovićem, nego suprotno, samo se nabrajaju događaji i navodi da su počinjeni od strane vojske i policije, bez bilo kakve konkretizacije, ni koje vojske, ni koje policije, a pogotovo se nigdje ne spominje ime optuženog kao direktnog izvršioca bilo koje radnje, što je bilo neophodno, budući da se isti tereti kao saizvršilac. Iz radnji u optužnici se ne vidi ni ko je glavni izvršilac, ni na koji način je

⁴⁷ Str. 11. Žalbe.

⁴⁸ Str. 11. žalbe.

⁴⁹ Str. 11. žalbe.

⁵⁰ Str. 13. žalbe.

optuženi učestvovao u izvršenju djela, niti kojim radnjama je na odlučujući način doprinio počinjenju navodnog djela.⁵¹

157. Tačka a) ubistvo – S obzirom da se ni u jednoj tački eksplicitno ne navodi da je Adamović ubio nekoga, konkretno, pod imenom i prezimenom, prema mišljenju odbrane, samim tim nema ni elemenata ovog djela.⁵²

158. Tačka b) istrebljenje – Odbrana navodi da se uvidom u tačke optužnice, kao navodna mjesta zatočenja spominju: stanica SJB Ključ, logor Stara Gradiška, OŠ „Nikola Mačkić“ u Ključu, OŠ u Sanici, bivša željeznička stanica u Sanici, Manjača itd. U žalbi se dalje ističe da je preduslov da bi se optuženi mogao dovesti u vezu sa nametanjem teških životnih uslova kako uopšte, tako i u ovim mjestima zadržavanja, konkretizacija činjenica ko je bio nadležan za ove objekte, ko ih je obezbjeđivao, po čijem nalogu su lica dovođena i kojoj jedinici su ti objekti pripadali. Stoga, odbrana zaključuje da sve navedeno znači da optuženi Adamović kao komandant bataljona, ne može imati nikakve veze sa ovim radnjama, zbog čega nema ni *actus reusa*, a posebno potrebne *mens rea*.⁵³

159. Tačka d) deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva – Odbrana ističe da se ovdje ne radi o prisilnom preseljenju stanovništva, jer nije dokazan element prisile, odnosno niko nije tražio od stanovnika da se isele iz Ključa, već su to učinili na vlastitu inicijativu. U suprotnom, ako bi se to okarakterisalo kao prisilno preseljenje, onda se kako odbrana zaključuje, isto desilo 1995. godine, kada je ARBiH zauzela Ključ, a ... ga napustili. Osim toga, prisilno preseljenje se karakteriše i kao „druga nečovječna djela“, pa se za iste radnje ne može teretiti po dva osnova.⁵⁴

160. Tačka f) mučenje – Prema navodima odbrane, jasno je da je neosnovano stavljati na teret optuženom Adamoviću ove radnje, jer se ni u jednoj tački optužnice ne navodi da je on lično ili pod njegovim nadzorom, nanosio nekom duševnu i tjelesnu bol.⁵⁵

⁵¹ Str. 13. žalbe.

⁵² Str. 14. žalbe.

⁵³ Str. 14. žalbe.

⁵⁴ Str. 15. žalbe.

⁵⁵ Str. 15. žalbe.

161. Tačka i) prisilni nestanak osobe – Odbrana ističe da se ni u jednoj tački optuženi Adamović ne dovodi u vezu sa ovim djelom, niti su u istoj sadržani elementi ovog djela. Također, pošto se prisilni nestanak svrstava pod „druga nečovječna djela“, ne može se po mišljenju odbrane za iste radnje teretiti po dva osnova.⁵⁶

162. Tačka k) druga nečovječna djela slične prirode – Odbrana zaključuje da niti jedan od elemenata nije dokazan, niti su se izvodili dokazi u tom pravcu.⁵⁷

(a) Nalazi trećestepenog vijeća

163. Trećestepeno vijeće ne nalazi osnovanim žalbene prigovore odbrane da je činjenično stanje pogrešno i nepotpuno utvrđeno u pobijanoj presudi niti u odnosu na optuženog Marka Adamovića. Po ocjeni ovog vijeća, drugostepeno vijeće je pravilno ocijenilo iskaze svjedoka i materijalne dokaze koji su ukazivali na krivicu optuženog, dajući pri tome detaljno obrazloženje za svoje tvrdnje.

164. Ovo vijeće cijeni kao valjane i prihvatljive razloge navedene u obrazloženju drugostepene presude, jer je ista donesena nakon pravilno i zakonito provedenog postupka, a u njenom obrazloženju su potpuno i određeno izložene kako nesporne činjenice, tako i razlozi iz kojih su sporne činjenice uzete dokazanim, te data valjana ocjena vjerodostojnosti protivrječnih dokaza, dok izneseni žalbeni prigovori nisu dostatni da bi se osporilo ovako pravilno i potpuno činjenično utvrđenje.

165. Iznešenim argumentima žalba nije dovela u ozbiljnu sumnju činjenična utvrđenja pobijane presude, nego je praktično, kroz žalbene navode, samo izrazila vlastito, drugačije viđenje činjenica i dokaza, što ukazuje na neosnovanost istih.

166. Naime, u pobijanoj presudi je pravilno utvrđeno da su se predmetni događaji nesporno desili, te se drugostepeno vijeće na osnovu dokaza izvedenih na pretresu

⁵⁶ Str. 15. žalbe.

⁵⁷ Str. 15. žalbe.

prvenstveno i detaljno bavilo pitanjem uloge i radnji optuženih u tim događajima i njihovom sviješću u vezi sa tim događajima.

167. Neosnovano se u žalbi osporava postojanje širokog i sistematičnog napada kao bitnog obilježja krivičnog djela Zločina protiv čovječnosti, s obzirom da izvedeni dokazi jasno ukazuju da je u periodu od aprila do kraja juna 1992. godine, na području opštine Ključ, postojao širok i sistematičan napad vojske ... Republike Bosne i Hercegovine, odnosno ..., te policije Ministarstva unutrašnjih poslova ... Bosne i Hercegovine, odnosno ..., usmjeren protiv civilnog, ... i ... stanovništva te opštine.

168. U tom smislu, pravilno se u pobijanoj presudi navodi da je napad pokrивao široko područje opštine Ključ, kako samo gradsko jezgro, tako i prigradska naselja, te sva sela i zaseoke naseljene ... stanovništvom na Ključkoj opštini. Osim toga, tužilaštvo je kroz dokaze (Redovne borbene izvještaja Komande 1.pbr, komandno mjesto Šipovo i 1. Krajiškog korpusa od 28. i 29.05.1992. godine) dokazalo i činjenicu da napad nije bio ograničen samo na područje opštine Ključ, nego je bio aktuelan i na drugim područjima Bosanske krajine, primjerice opštinama Sanski Most i Prijedor. Teška premlaćivanja, ubistva i nezakonita zatvaranja, kojem nehumanom tretmanu je podvrgnuto više hiljada civila, a kada se uzmu u obzir i oni koji su primorani da napuste svoje domove, više desetina hiljada, nesumnjivo ukazuju na ispunjenost navedenog elementa - široke rasprostranjenosti napada.

169. Nadalje, pravilno je također zaključeno da, kada je riječ o sistematičnosti napada, iz izvedenih dokaza, a naročito analiziranih iskaza saslušanih svjedoka, proizlazi da je napad slijedio jedan obrazac, koji je bio karakterističan na svim područjima na kojima se odvijao. Naime, kroz preuzimanje vlasti u opštini Ključ, koja postaje isključivo ..., stvara se preduslov za realizaciju takvog napada. Tako najprije dolazi do organizovanog naoružavanja ... stanovništva, uniformisanja u uniforme sa obilježjima nove države, promjene obilježja na glavnim institucijama u gradu, ograničavanja kretanja ... i ... stanovništvu, propagandnih aktivnosti putem radija Ključ, koji je također dobio prefiks „...“, pretresa kuća u potrazi za oružjem, da bi zatim došlo do privođenja, premlaćivanja, nezakonitih zatvaranja i ubistava ... stanovništva. Kada je riječ o razoružavanju stanovništva, iz utvrđenih činjenica proizlazi da su se „odluke o razoružavanju od 4. i 9. maja 1992. godine“, izričito odnosile na paravojne formacije i pojedince koji navodno nelegalno posjeduju naoružanje. Nadalje, vrše se granatiranja nebranjenih ... sela, paljenje kuća i vjerskih objekata. Konačno, stanovništvo koje nije odvedeno u logore ili

ubijeno, primorava se da napusti svoje domove i ode u nepoznato, u inostranstvo ili druge teritorije Bosne i Hercegovine koje nisu pod ... vlašću, i to obavezu da prethodno potpišu izjavu da svu imovinu ostavljaju ... Bosne i Hercegovine.

170. Iz svega navedenog proizlazi da je napad, pored toga što je bio širok, bio i sistematičan, da je podrazumijevao organizovanu prirodu djela nasilja, vršenih po određenom obrascu, prema ... i ... stanovništvu opštine Ključ, ali i šire, te da je stoga imao karakter sistematičnog.

171. Također, žalbom nije doveden u pitanje ni zaključak drugostepenog vijeća da su radnje optuženog protuzakonite. Navode odbrane da uspostavljanje javnog reda i mira od strane policije i traženje od građana da izvršavaju svoje obaveze prema državi, ne predstavlja širok i sistematičan napad na pripadnike drugih nacionalnosti, ovo vijeće nalazi neosnovanim i ničim potkrijepljenim, jer se ne radi o uspostavljanju javnog reda i mira i izvršavanju zakonom propisanih obaveza građana, nezavisno od njihove nacionalne i vjerske pripadnosti, nego o radnjama suprotnim zakonima BiH i međunarodnom pravu, usmjerenim ka ostvarenju zajedničkog cilja – implementaciji zacrtanih planova utvrđenih Strategijom o uspostavi ... vlade, Uputstvom o organizovanju i djelovanju organa ... naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima i odlukama organa i tijela ...-a o stvaranju etnički čistih ... teritorija. Osim toga, netačni su žalbeni navodi da pobijana presuda zaključke o širokom i sistematičnom napadu izvodi iz iskaza saslušanih svjedoka, uglavnom ... nacionalnosti, od kojih većina radi u inostranstvu i samim tim po mišljenju odbrane nisu pouzdani da svjedoče na te okolnosti. Ovo iz razloga, što iz podataka u spisu i obrazloženja jasno proizilazi da je drugostepeno vijeće navedene zaključke izvelo na osnovu iskaza svjedoka koji su u proljeće 1992. godine bili nastanjeni u gradu Ključu i u njegovoj okolini, koji su na jednoobrazan način, u toku pretresa, opisali situaciju koja se dešavala na području opštine Ključ.

172. Ovo vijeće također nalazi da u pobijanoj presudi nije zanemareno stručno mišljenje vojnog eksperta Slobodana Kosovca vezano za širok i sistematičan napad na području opštine Ključ, kao i za druge inkriminacije. Radi se o tome da drugostepeno vijeće, cijeneći navedeno stručno mišljenje u vezi sa drugim provedenim dokazima, istom nije dalo značaj koji je očekivala odbrana optuženog, na što je vijeće imalo pravo, a što nije dovoljno jak argument da bi se osporila činjenična utvrđenja iz pobijane presude.

173. Dakle, cijeneći naprijed navedene činjenice, nesumnjivo je da civilno ... i ...

stanovništvo nije dobrovoljno napuštalo svoje domove, kako se to neosnovano tvrdi u žalbi, te da su sva lica, u momentu hapšenja i pritvaranja u naznačenim mjestima, uživala zaštitu u skladu sa odredbama zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.

174. S tim u vezi, pravilno je u pobijanoj presudi utvrđeno da su ova lica lišena slobode na način da su uglavnom prisilno odvedena iz svojih domova, ili su pod izgovorom dogovora o načinu života, predaji oružja ili dobijanja potvrda za slobodno kretanje, pozvani da se dobrovoljno jave na mjestima određenim kao sabirni centri, odakle su naknadno odvedeni u logore. Pri tome, niko od uhapšenih nije bio u uniformi, naoružan, niti je preduzimao bilo kakvo aktivno učešće u bilo kakvim neprijateljstvima.

175. Kako zajednički član 3. Ženevskih konvencija daje apsolutnu zaštitu civilima s obzirom da oni ni pod kojim uslovima ne mogu biti meta napada, to je nesumnjivo da radnje usmjerene na njihovo nezakonito lišenje slobode i zatvaranje, premlaćivanje, ubistva i sve ostale radnje preduzete u okviru napada na to stanovništvo, nisu imale karakter legitimnog vojnog cilja, nego su predstavljale direktno kršenje međunarodnog humanitarnog prava.

176. Žalбом je osporavano znanje optuženog Marka Adamovića za širok i sistematičan napad, u vezi s čim je drugostepeno vijeće utvrdilo da su optuženi znali za napad, kao i da njihove radnje predstavljaju dio napada, posmatrajući taj aspekt svijesti kako sa stajališta pozicija koje su u inkriminisanom periodu optuženi obavljali, tako i sa stajališta njihovih radnji preduzimanih na terenu.

177. S obzirom da je u pobijanoj presudi na pravilan način utvrđeno da je u inkriminirano vrijeme postojao širok i sistematičan napad, te da je optuženi Marko Adamović znao za isti, trećestepeno vijeće će dalje analizirati žalbene navode odbrane koji se odnose na položaj optuženog u „organima civilne i vojne vlasti“.

178. Naime, nasuprot iskazu optuženog Marka Adamovića, stoji niz dokaza tužilaštva, koji istog direktno vežu sa aktivnostima opštinskog Kriznog štaba i potvrđuju njegovo članstvo u istom, iako ne u prvim danima djelovanja ovog tijela, nego nešto kasnije. Nadalje, netačni su navodi odbrane da drugostepeno vijeće nije u dovoljnoj mjeri cijenilo iskaz optuženog. Isti je cijenjen, ali ne izolovano od drugih dokaza i ne na način kako je to odbrana priželjkivala, nego upravo u vezi i sa svim drugim dokazima.

179. U tom pogledu, drugostepeno vijeće u pobijanoj presudi pravilno navodi da je

upravo u vrijeme kada počinju aktivnosti „čišćenja terena“ na širem području opštine Ključ, optuženi Adamović bio osoba koja na sastancima Kriznog štaba, zajedno sa Vinkom Kondićem i Boškom Lukićem, informiše o stanju i dešavanjima na terenu. Nadalje, u dokazu tužilaštva - Prijedlogu organizacione šeme rada opštinskih organa u ratnim uslovima, među članovima Kriznog štaba se navodi i optuženi Adamović, pod rednim brojem 4. Optuženi Adamović je u Krizni štab ušao u svojstvu komandanta odbrane grada. Drugostepeno vijeće nije našlo osnovanom tezu odbrane da navedeno tijelo, za čijeg komandanta je najprije predložen Boško Lukić, a potom postavljen Marko Adamović, nije zaživjelo. Naime, dokazi potvrđuju da je komanda odbrane grada postojala, ali je za komandanta imenovan ne prvobitno predloženi Boško Lukić, nego Marko Adamović. Naime, iz zapisnika sa sjednice Kriznog štaba SO Ključ od 03.06.1992. godine, proizilazi da optuženi Adamović sudjeluje na sjednici Kriznog štaba upravo u svojstvu komandanta odbrane grada, a što po ocjeni drugostepenog vijeća, u cijelosti negira tvrdnje odbrane o tome da navedeno tijelo nije zaživjelo, jer se logičnim postavlja pitanje zašto bi se u dokumentu, kakav je rukom pisani zapisnik sa sjednice Kriznog štaba, spominjao optuženi Adamović u funkciji koju nije obnašao. Također, svjedok odbrane Rajko Kalabić, koji je i sam bio član Kriznog štaba, iako negira funkcionisanje ovog organa i svjedočenje u velikom dijelu usmjerava na pomoć optuženim i izbjegavanje vlastite krivične odgovornosti, potvrđuje da je on optuženog Adamovića predložio na poziciju komandanta odbrane grada. Svjedok Mršić, pak ističe da je planove odbrane grada po zaduženjima u okviru štaba TO trebao raditi načelnik Zukić. Međutim, njemu nije dopušteno da na tim planovima radi, nego je taj zadatak povjeren optuženom Adamoviću, kojem je u tu svrhu osigurana i prostorija u zgradi opštine. Sve to, po ocjeni drugostepenog vijeća, ne samo da ne ostavlja dvojbe da je optuženi znao za napad, nego na nesumnjiv način upućuje na zaključak da je optuženi Adamović svojim radnjama značajno doprinio istom. Navedeni zaključak drugostepenog vijeća, prihvata u cijelosti i trećestepeno vijeće, s obzirom da su u pobijanoj presudi objektivno, detaljno i svestrano analizirani svi dokazi izvedeni na te okolnosti, te da žalbeni navodi odbrane ničim konkretnim nisu doveli u sumnju zaključke pobijane presude u vezi s tim.

180. Nadalje, iako je optuženi Adamović, kako na pretresu, tako i u žalbi, negirao bilo kakvu vezu sa Kriznim štabom, kao i činjenicu da je u gradu Ključu zaživjela komanda odbrane grada i da je on bio na čelu iste, drugostepeno vijeće je na temelju izvedenih dokaza zaključilo da je Komanda odbrane grada funkcionisala, a da je optuženi Adamović, djelovao i prisustvovao sjednicama Kriznog štaba upravo u svojstvu

komandanta Komande odbrane grada.

181. Zatim se pravilno i detaljno navodi da je na daljim sastancima Kriznog štaba, u toku juna 1992. godine, optuženi Marko Adamović redovno podnosio Kriznom štabu izvještaje sa terena, sudjelovao na sjednicama na kojima se raspravljalo o različitim pitanjima, kao što su pitanja iseljavanja, zarobljavanja, razoružavanja ... stanovništva, imenovanja i razrješenja na pozicije osnovnih sudova i općinskog suda za prekršaje, zabrani rada „ekstremnih organizacija“ ... i ..., uopšte pitanja bezbjednosno političke situacije i djelovanja na terenu, a što sve, prema utvrđenjima drugostepenog vijeća, upućuje na nesumnjiv zaključak da je bio saglasan sa politikom Kriznog štaba opštine Ključ, koja je vođena po direktivama ARK-a i Skupštine ... naroda u BiH, te da je i on, kao i optuženi Lukić, dijelio namjeru da realizuje politiku progona iz prvog strateškog cilja, odnosno uklanjanje ... stanovništva.

182. S obzirom na ponuđene dokaze, drugostepeno vijeće nije moglo doći do drugačijeg zaključka, nego da je optuženi Marko Adamović bio zamjenik komandanta bataljona Teritorijalne odbrane Ključ, te komandant odbrane grada, odnosno pomoćnik komandanta za moral i vjerska pitanja 17.Lpbr., te da je svojim radnjama dao svoj, veoma značajan doprinos progону ... i ... stanovništva opštine Ključ, što sve odbrana nije uspjela da ospori izjavljenom žalbom.

183. Što se tiče žalbenog prigovora koji se odnosi na formiranje bataljona, trećestepeno vijeće isti ne nalazi osnovanim, iz razloga što optuženi Adamović, kao osoba koja je od prvih dana mobilizacije na Sitnici, bila upoznata sa ciljem te mobilizacije, formiranjem pješadijskog bataljona, te kao osoba koja od tih prvih dana formiranja bataljona, ulazi u njegov starješinski sastav, nesumnjivo je morala biti upoznata sa razlogom njegovog formiranja. Razlog je postao očigledan angažovanjem bataljona u napadima na ... civile šireg područja opštine Ključ.

184. U tom smislu, ovo vijeće prihvata zaključke pobijane presude da nakon donesene odluke o opštoj mobilizaciji na nivou ... republike BiH, Štab TO Ključ, na čelu sa Boškom Lukićem, na Sitnici okuplja mobilisane pripadnike tih novih jedinica TO, tačnije Ključkog bataljona, a u čijoj obuci učestvuje optuženi Marko Adamović. Činjenica da je sama mobilizacija i okupljanje bataljona na Sitnici, izvršena u skladu sa Odlukom o opštoj mobilizaciji na nivou ... republike BiH, koja je djelovala u skladu sa prethodno uspostavljenim strateškim ciljevima, na nedvojben način upućuje na cilj sa kojim se

okupljanje bataljona vrši na Sitnici. Sa tim ciljem su nesumnjivo bili upoznati, prihvatili ga i zajedno sa drugim nastojali sprovesti u djelu i optuženi, koji su bili angažovani u komandnoj strukturi tog bataljona. Bataljon je nakon 27.04.1992. godine, bio angažovan u napadu na ... sela opštine Ključ. Međutim, već za vrijeme boravka na Sitnici, bataljon se naoružava naoružanjem TO, koje je prethodno bilo izmješteno na Kulu, kakvu odluku je mogao donijeti i naredbu izdati, kako je to istakao svjedok Mršić, samo komandant štaba TO, tačnije optuženi Lukić. Optuženi Adamović, u maju mjesecu, zajedno sa još nekim pripadnicima Ključkog bataljona, vrši premještanje naoružanja, uključujući i artiljeriju, na mjesta sa kojih će, sa početkom napada biti granatirana nebranjena ... sela opštine Ključ. Kroz takve svoje aktivnosti, po ocjeni drugostepenog vijeća, optuženi na nesumnjiv način pokazuju da dijele diskriminatornu namjeru, tačnije, da svjesno učestvuju u napadu na ona naselja koja su nastanjena isključivo ... stanovništvom, a čiji osnov i razlog predstavlja samo nacionalna i vjerska pripadnost tog stanovništva.

185. Optuženi Marko Adamović, kako je i sam istakao u svom iskazu, a što su potvrdili i brojni saslušani svjedoci i izvedeni materijalni dokazi, u aprilu 1992. godine odlazi na Sitnicu, te učestvuje u obuci mobilisanog bataljona TO. U svom iskazu također ističe da je u aprilu 1992. godine, dobio poziv da se javi na mobilizacijsko mjesto u selu Sitnica, gdje je saznao da će biti oformljen jedan pješadijski bataljon u sastavu 30. Pješadijske divizije. Za komandanta bataljona postavljen je Branko Ribič, dok je za zamjenika postavljen on.

186. Navedeno djelimično odgovara i sadržaju materijalnog dokaza T-196, iz kojeg proizilazi da je formiranje Ključkog bataljona počelo na Sitnici 18.04.1992. godine, da je teklo kroz nekoliko etapa, a da je okupljanje jedinica izvršeno 26.04.1992. godine, kada je formirana i komanda bataljona, a u starješinski sastav bataljona ušao i Marko Adamović, kao zamjenik komandanta istog. Međutim, dok odbrane optuženih, kako Lukića, tako i Adamovića, nastoje prikazati da bataljon koji je formiran na Sitnici, nema veze sa jedinicama TO, nego da je pripadao 30. Diviziji, odnosno Partizanskoj brigadi, iz materijalnih dokaza (T-196 i T-361) se, po ocjeni drugostepenog vijeća, na nesumnjiv način može zaključiti da je riječ o bataljonu koji je formiran od jedinica TO. Ovakav zaključak drugostepenog vijeća, kao pravilan prihvata i ovo vijeće, uz ocjenu da u žalbi nisu dati jasni i konkretni razlozi koji bi doveli u sumnju ovakvo činjenično utvrđenje pobijane presude.

187. Optuženi Adamović, u iskazu koji je dao u svojstvu svjedoka odbrane, istakao

je da je dužnost zamjenika komandanta bataljona obavljao do 12.04.1992. godine, a da je zatim, kada je formirana VRS, prešao na dužnost pomoćnika komandanta za informisanje, moral i vjerska pitanja. To su potvrdili i svjedoci Kosić i Škavić. Međutim, materijalni dokaz T-368, potvrđuje da je Adamović, na poziciju pomoćnika komandanta za informisanje, moral i vjerska pitanja prešao znatno kasnije, jer je takav prijedlog, za njegovo imenovanje na tu funkciju, upućen, kako to iz navedenog dokumenta proizlazi, tek nakon 29.12.1993. godine, a ne kako je to optuženi Adamović tvrdio od 12.05.1992. godine, ili pak čak 18.04.1992. godine, kako to proizlazi iz personalnog kartona. Ipak, neovisno od toga na kojoj poziciji je formalno bio u periodu maja i juna 1992. godine, drugostepeno vijeće je na temelju saglasnih iskaza niza svjedoka tužilaštva, zaključilo da je optuženi vodio bataljon koji je formiran krajem aprila 1992. godine, na Sitnici, u čišćenje ... sela opštine Ključ. Navedena utvrđenja drugostepenog vijeća nisu dovedena u sumnju žalbenim navodima branioca optuženog, iz razloga što su isti samo neosnovano ukazivali na drugačije viđenje odbrane dokaza izvedenih na te činjenične okolnosti.

188. S tim u vezi, pravilno se navodi u pobijanoj presudi da, iako je okupljanje Odreda TO na Sitnici u aprilu 1992. godine, organizovano kao „vojna vježba“, sve dalje aktivnosti ipak upućuju na zaključak da je to bio samo paravan za dalje aktivnosti oko formiranja pješadijskog bataljona. Tako i svjedok odbrane Dušan Prolić, kada govori o danima mobilizacije na Sitnici, ističe da su oni gore živjeli „mirnodopski“, te da to nije bila vojna vježba u pravom smislu riječi. Optuženi Adamović, pak, u svom iskazu potvrđuje da je dolaskom na Sitnicu saznao da se treba formirati jedan pješadijski bataljon. Kako to proizilazi iz dokaza T-196, jedan takav bataljon je i formiran, ali formiranje, što je i razumljivo nije moglo biti završeno odjednom. Tako proces formiranja bataljona, od dana okupljanja odreda TO na Sitnici, 18.04.1992. godine, prolazi kroz nekoliko etapa, a prva je formiranje užeg dijela komande, do konačnog okupljanja jedinica 26.04.1992. godine. Od prvih dana formiranja bataljona, optuženi Adamović ulazi u njegov sastav, te nema dokaza da mijenja položaj i funkciju ni kada bataljon, sa formiranjem 17.Lpbr ulazi u njen sastav. U međuvremenu, taj formirani bataljon, tzv. Ključki bataljon naoružava se naoružanjem TO, koje je već prethodno, kako je konstatovano na sjednici Kriznog štaba kojoj je prisustvovao i optuženi Lukić, premješteno u Kulu i to po naređenju koje je, po svojoj funkciji, mogao dati samo komandant štaba, dakle optuženi Lukić. Slijedom navedenog, trećestepeno vijeće zaključuje da žalba samo paušalno pobija navedena

činjenična utvrđenja, iznoseći nekritički svoje viđenje dešavanja.

189. Odbrana je u žalbi prigovarala da je na pogrešan način ocijenjen iskaz Cvije Popovića, te da njegov iskaz nije prihvaćen iz razloga što sud nije uvažavao iskaze svjedoka ... nacionalnosti.

190. U tom pogledu, trećestepeno vijeće nalazi da je drugostepeno vijeće pravilno ocijenilo iskaz navedenog svjedoka, koji je nastojao dokazati da već od polovine juna 1992. godine, a u potpunosti od 20.06.1992. godine, optuženi Adamović ne boravi na području opštine Ključ, nego da je u to vrijeme već otišao na ratište u Jajce, tačnije u Magaljdol u sastav Taktičke grupe 2 (TG 2), te da osnovano svjedoku Popoviću nije poklonilo vjeru. Ovo iz razloga što je iskaz svjedoka Popovića drugostepeno vijeće ocijenilo kao isuviše pretenciozan i isforsiran u nastojanju da pomogne optuženom Adamoviću u izbjegavanju njegove krivične odgovornosti. Tako svjedok optuženog Adamovića opisuje kao "komunističkog emotivca", te ističe "da nije nikada učinio ništa loše i protivzakonito...da njegov mentalni sklop ne posjeduje nešto takvo".

191. Trećestepeno vijeće, prihvata argumentaciju pobijane presude da je iskaz svjedoka Cvije Popovića tužilaštvo opovrglo kroz materijalne dokaze, uložene u okviru dokaza T-455, koji čini niz naredbi. Iz tih naredbi se nameće jasan zaključak da čak ni 29.06.1992. godine, Ključki bataljon, u čiji sastav je ulazio optuženi Adamović, nije prešao u sastav TG2, u rejonu Magaljdola, nego je i dalje bio raspoređen i djelovao na području opštine Ključ.

192. Stoga se pravilnim ukazuje obrazloženje pobijane presude da nasuprot iskazu svjedoka Cvije Popovića, kao i optuženog Marka Adamovića, koji je dao u svojstvu svjedoka, stoje čvrsti i uvjerljivi materijalni dokazi tužilaštva, čijom analizom se nameće zaključak u potpunosti suprotan tvrdnjama koje je zastupala odbrana ovog optuženog.

193. Cijeneći sve navedeno u kontekstu žalbenih navoda koji se odnose na učešće optuženog u UZP-u, trećestepeno vijeće zaključuje da je na strani optuženog Marka Adamovića ispunjen *actus reus* element za odgovornost po principu UZP-a - učešće u zajedničkom planu, koji podrazumijeva izvršenje ili radnje doprinosa zajedničkom cilju nekog krivičnog djela. Drugostepeno vijeće je pravilno zaključilo da je optuženi Adamović svojim radnjama dao značajan doprinos progonu civilnog ... i ... stanovništva opštine Ključ, koji progon je vršen u svrhu izvršenja zajedničkog cilja, a koji zaključak kao

pravilan i utemeljen na dokaznoj građi prihvata i trećestepeno vijeće.

194. S tim u vezi, neosnovani su žalbeni navodi koji osporavaju učešće optuženog u UZP-u, te je u skladu s tim potrebno ukazati na paragraf 160. pobijane presude: *„Međunarodno sudsko tumačenje termina "počinjenje" iz člana 7.1, koji je ugrađen u domaći zakon kao član 180. stav 1., utemeljuje oblik počinjenja krivičnog djela u kojem pitanje krivnje povezuje sa postojanjem prethodnog "zločinačkog plana", tako da svaki od njih odgovara ne samo za vlastito sudjelovanje u krivičnim djelima, nego i za radnje drugih učesnika. Udruženi zločinački poduhvat opisuje kolektivnu prirodu kriminaliteta i omogućava kažnjavanje političkih i vojnih lidera, jer fokus suđenja pomjera s nivoa pojedinačnih zločina (koji uvijek moraju biti dokazani) na jedan opštiji nivo, na pitanje postojanja zajedničke namjere ili plana i značaja doprinosa koji su učesnici u poduhvatu dali ostvarenju te namjere, odnosno plana.“*

195. Dakle, nije potrebno, kako se to neosnovano navodi u žalbi, da optuženi samostalno, lično izvrši određeno krivično djelo (protivpravno zatvaranje, ubijanje, mučenje i sl.), nego on odgovara i za djela drugih, koja su izvršena u cilju provođenja „zločinačkog plana“. Takvo stanovište čini irelevantnim tvrdnje žalbe da optuženi lično nije počinio ni jedno ubistvo, nikoga nije mučio i sl. odnosno, niti jedno od konkretnih djela koje predstavlja zločin protiv čovječnosti.

196. Po ocjeni ovog vijeća ne stoje ni tvrdnje žalbe da optužnica u sebi ne sadrži elemente UZP-a da bi drugostepeno vijeće moglo na pouzdan način utvrditi o kojem obliku UZP-a se u konkretnom slučaju radi.

197. Naime, u pobijanoj presudi je pravilno definisan osnovni tip UZP-a, koji je primijenjen na konkretan slučaj, te se u tom smislu u paragrafu 165. navodi: *„Osnovni tip UZP-a, kvalifikovan je kao zajedničko djelovanje grupe ljudi s ciljem ostvarivanja "zajedničkog plana" koji posjeduju istu zločinačku namjeru. Ukoliko grupa počini krivično djelo u skladu sa tim zajedničkim planom, osobe koje su dobrovoljno učestvovalе u nekom aspektu tog plana i htjele zločinački ishod mogu se smatrati krivično odgovornim kao saizvršioc⁵⁸. Primjer za to je plan ubijanja koji su formulisali učesnici u UZP-u u*

⁵⁸ Presuda pretresnog vijeća Suda BiH u predmetu X-KR-07/386 Trbić, paragraf 214, pozivanje na presudu žalbenog vijeća u predmetu Tadić, paragraf 196.

kojem, iako svaki od učesnika može imati drugačiju ulogu, svaki od njih ima namjeru da ubije.⁵⁹ ”

198. Ovo vijeće također ocjenjuje neprihvatljivim navode iz žalbe vezano za broj i identitet lica koja su se nalazila u UZP-u po utvrđenju pobijane presude, te u tom smislu vijeće ukazuje na paragraf 167. u kome se kaže: *„Kad je riječ o većem broju osoba, da bi se ovaj bitan actus reus element smatrao ispunjenim, nužno je utvrditi da je UZP-u pripadalo više osoba, iako nije neophodno utvrditi identitet svake od njih. Nadalje, potrebno je precizno definisati zajednički zločinački cilj, kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja, tako i u pogledu njegovog opsega (vremenske i geografske okvire tog cilja i opšti identitet namjeravanih žrtava). Osim toga, vijeće mora utvrditi da taj zločinački cilj, nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru UZP-a, te tačno okvalifikovati doprinos optuženog tom zajedničkom planu. Doprinos optuženog zločinima za koje je potrebno utvrditi postojanje njegove odgovornosti mora biti u najmanju ruku značajan⁶⁰.“*

199. Dakle, ispitujući žalbene navode odbrane optuženog Marka Adamovića u djelu označenom kao pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, trećestepeno vijeće je zaključilo da je drugostepeno vijeće, na osnovu provedenih dokaza, na pouzdan način utvrdilo sve odlučne činjenice, na osnovu kojih je došlo do zaključka da se u radnjama optuženog Marka Adamovića, pobliže opisanim u izreci pobijane presude, stiču sva zakonska obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, a koji zaključak nije doveden u sumnju žalbenim prigovorima branioca optuženog.

Zaključak:

200. Trećestepeno vijeće nalazi pravilnim utvrđenja pobijane presude da je tužilaštvo na nesumnjiv način dokazalo da su obojica optuženih, svojim radnjama, dali svoj, veoma značajan doprinos progonu ... i ... stanovništva opštine Ključ, te da je taj njihov doprinos, bio usmjeren na realizaciju zajedničkog cilja, stvaranja etnički čistih teritorija zasebne države ..., što ih čini odgovornim kao učesnike u UZP-u. Naime, obojica optuženih su,

⁵⁹ Pozivanje na presudu žalbenog vijeća u predmetu Vasiljević, paragraf 97.

⁶⁰ Pozivanje na drugostepenu presudu u predmetu Brđanin, paragraf 430.

djelujući sa pozicija koje su obnašali i to komandanta Štaba TO i člana Kriznog štaba opštine Ključ (Boško Lukić), odnosno rezervnog oficira TO, zamjenika komandanta bataljona, a kasnije pomoćnika komandanta za informisanje, moral i vjerska pitanja i komandanta odbrane grada (Marko Adamović), posjedujući svijest o sistemu progona i s namjerom da se taj sistem pomaže, podržali taj sistem, te svojim radnjama dali doprinos realizaciji zajedničkog plana. Slijedom navedenog, nesumnjivo je rasvijetljena uloga optuženih u izvršenju krivičnog djela, kao i njihov značajan doprinos za osnovni oblik UZP-a.

IV. ŽALBENI OSNOVI U SKLADU SA ČLANOM 298. ZKP BIH: POVREDE KRIVIČNOG ZAKONA

A. STANDARDI ZA ODLUČIVANJE PO ŽALBI

201. Podnosilac žalbe koji tvrdi da je došlo do pogrešne primjene zakona mora, navesti barem tu navodnu pogrešku, iznijeti uvjerljive argumente u prilog svojoj tvrdnji i obrazložiti na koji način je ta pogreška utjecala da odluka bude nezakonita.

202. U slučaju kada povreda zakona proizlazi iz primjene pogrešne pravne norme u presudi od strane drugostepenog vijeća, trećestepeno žalbeno vijeće može primijeniti pravilnu pravnu normu i shodno tome preispitati relevantna činjenična utvrđenja drugostepenog vijeća. Time žalbeno vijeće ne ispravlja samo pravnu grešku nego osigurava primjenu odgovarajuće pravne norme na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje. U slučaju kada trećestepeno žalbeno vijeće smatra da je drugostepeno vijeće pogriješilo u primjeni zakona, ali je uvjereno u tačnost činjeničnog stanja koje je utvrdilo drugostepeno vijeće, žalbeno vijeće će preinačiti presudu u svjetlu pravilne primjene zakona i po potrebi samo utvrditi odgovarajuću kaznu, a u skladu sa odredbama člana 314. stav 1. i 308. ZKP BiH.

1. Žalba branioca optuženog Boška Lukića

203. Žalba branioca prvooptuženog u vezi sa ovim žalbenim osnovom ističe da je sud pri donošenju presude povrijedio krivični zakon, time što je u pogledu krivičnog djela, koje je predmet optužbe, primijenjen sadašnji KZ BiH koji se na optuženog nije mogao primijeniti, jer nije važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela, s obzirom da je tada na snazi bio KZ bivše SFRJ. Primjena tog zakona je, prema mišljenju odbrane, od odlučne važnosti za procesna prava optuženog, s obzirom da je blaži za optuženog zbog činjenice da je propisivao kazne zatvora u daleko manjem iznosu od onih koje predviđa sadašnji krivični zakon, kao i zbog činjenice da KZ SFRJ nije poznavao, niti propisivao, krivične sankcije po UZP kao obliku saizvršilaštva.⁶¹

204. U žalbi se dalje navodi da udruženi zločinački poduhvat predstavlja novonastalu doktrinu odgovornosti, koja je pod ovim imenom prvi put prepoznata pred MKSJ u predmetu Tadić, iako se tragovi tog koncepta mogu prepoznati i u juriosprudenciji međunarodnih sudova nakon drugog svjetskog rata.⁶²

205. Odbrana također navodi da je u procesuiranju optuženih za ratne zločine došlo do diskriminacije, jer na nivou Bosne i Hercegovine ne postoji jedinstven zakon za suđenje u predmetima ratnih zločina, tako da neka lica u odnosu na druga uživaju privilegiju, što sve dovodi do nepravdičnosti u tim postupcima i stvaranja kontraverze i podijeljenosti. Po stanovištu žalbe, da se optuženi Lukić sudio u sudovima entiteta, on bi bio oslobođen, jer nije neposredni izvršilac bilo kojeg krivičnog djela protiv čovječnosti.⁶³

206. U žalbi se također ističe da su u vrijeme osamostaljivanja BiH kao suverene države 1992. godine, između ostalih, u pravni sistem BiH preuzete i odredbe KZ SFRJ iz 1976. godine sa svim njegovim izmjenama i dopunama, pa dakle i one koje se odnose na krivična djela ratnih zločina i drugih krivičnih djela počinjenih u ratu ili u vezi sa ratom. Kako navodi branilac, za pretpostaviti je da su odredbe tog zakona bile poznate optuženom Lukiću, te stoga i ne bi bilo sporno da je osuđen po tom zakonu u smislu subjektivne krivice i umišljaja, te stvarne ili pravne zablude. Iz navedenog razloga je

⁶¹ Str. 20. žalbe.

⁶² Str. 23. žalbe.

⁶³ Str. 27. žalbe.

jasno da bi za uspostavljanje pravne sigurnosti građana svako morao u trenutku preduzimanja određene radnje znati i biti svjestan na kakve posljedice može računati. Optuženi Lukić se o odgovornosti po UZP-u prvi put upoznao tokom svog procesuiranja, te mu i danas nije jasno kako je to on optužen i osuđen za odluke i radnje drugih lica. To su razlozi zbog kojih se odbrana protivi retroaktivnoj primjeni zakona, jer je ta primjena u pravilu štetna po prava i pravne interese pojedinca. S tim u vezi, branilac se poziva na predmet apelanta Abduladhima Maktoufa koji se vodio pred Ustavnim sudom BiH.⁶⁴

2. Žalba branioca optuženog Marka Adamovića

207. Odbrana smatra da je apelaciono vijeće pogrešno i nepotpuno utvrdilo činjenično stanje, te da je na osnovu tako utvrđenog činjeničnog stanja pogrešno primijenilo odredbe KZ BiH.⁶⁵

208. Nadalje, u žalbi se navodi da odbrane u gotovo svim predmetima ratnih zločina zahtijevaju primjenu materijalnog prava koje je bilo na snazi u vrijeme kada je predmetni optuženi navodno činio djela koja su mu optužnicom stavljena na teret. Prema navodima odbrane očito je da je preuzeti KZ SFRJ blaži zakon, konkretno u odnosu na optuženog Marka Adamovića.⁶⁶

209. Osim toga, žalbom se ukazuje da je u sedam predmeta Apelaciono vijeće Suda BiH donijelo odluke da se u istima ima primijeniti krivični zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja djela, kao zakon koji propisuje nižu krivičnu sankciju, odnosno Apelaciono vijeće Suda BiH je postupilo u skladu sa tekstom EKLJP i sudskom praksom ESLJP (Kurtović, Novalić, Mihaljević, Aškraba, Lalović, Perić i Osmić).⁶⁷

⁶⁴ Str. 27-28 žalbe.

⁶⁵ Str. 27. žalbe.

⁶⁶ Str. 27-29 žalbe.

⁶⁷ Str. 29. žalbe.

3. Nalazi trećestepenog vijeća

210. Povreda krivičnog zakona iz člana 298. tačka a) ZKP BiH postoji u slučaju kada je povrijeđen krivični zakon u pitanju da li je djelo za koje se optuženi goni krivično djelo, te se može pojaviti u tri oblika, i to: 1) kao pogrešna ocjena da li djelo, za koje se tereti optuženi predstavlja ili ne predstavlja krivično djelo, 2) kao pogrešna ocjena postojanja, odnosno nepostojanja konstitutivnih obilježja krivičnog djela i 3) kao pogrešna ocjena postojanja ili nepostojanja protivpravnosti. Kada je riječ o povredi iz člana 298. tačka d) ZKP BiH ista postoji kada sud pravilno utvrđeno činjenično stanje podvodi pod pogrešnu zakonsku odredbu i to tako što primjenjuje zakon koji se ne može primjeniti. U vezi sa navodima žalbe, trećestepeno vijeće prije svega ističe da sud nije vezan pravnom kvalifikacijom krivičnog djela iz optužnice, te da je nakon okončanja dokaznog postupka, drugostepeno vijeće na pravilan način kvalifikovalo radnje izvršenja optuženih Boška Lukića i Marka Adamovića, iako branioci u žalbama tvrde suprotno.

211. Tako je na osnovu pravilno utvrđenog činjeničnog stanja, drugostepeno vijeće radnje optuženih pravilno kvalifikovalo kao krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, izvršeno progonom civilnog ... i ... stanovništva opštine Ključ, nizom protivpravnih radnji, i to: ubistvima, deportacijom i prisilnim preseljenjem, protivpravnim zatvaranjem i drugim teškim oduzimanjem fizičke slobode, drugim nečovječnim djelima slične prirode, napadom na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe, a taj napad je posljedovao smrću, bombardovanjem bilo kojim sredstvima nebranijenih sela i nastambi, oduzimanjem prava na pravično i nepristrasno suđenje.

212. S obzirom na navedenu ocjenu da je drugostepeno vijeće radnje optuženog Boška Lukića pravilno ocijenilo u pogledu pravne kvalifikacije, te ocjenu da je tome prethodila pravilna ocjena provedenih dokaza i pravilno utvrđenje postojanja svih bitnih obilježja navedenog krivičnog djela, to žalba po ocjeni ovog vijeća nije osnovano ukazala na povredu člana 298. stav 1. tačka a) ZKP BiH.

213. Pitanje koji je krivični zakon povoljniji za optužene i koji je trebalo primjeniti (preuzeti KZ SFRJ iz 1976. ili KZ BiH iz 2003. godine), također je pokrenuto izjavljenim žalbama uz tvrdnju da je primjenom KZ BiH došlo do povrede iz tačke d) člana 292. stav 1. KZ BiH. Razmotrivši žalbene navode odbrane, trećestepeno vijeće nalazi da je

pobijana presuda pravilno i detaljno analizirala sve okolnosti konkretnog slučaja, kao i relevantne propise, te je u skladu s tim drugostepeno vijeće došlo do pravilnog zaključka da je u konkretnom slučaju trebalo primijeniti odredbe KZ BiH iz 2003. godine i pored toga što isti nije važio u vrijeme učinjenja djela, nego je stupio na snagu znatno kasnije - 2003. godine, te važio u vrijeme suđenja. U vezi s tim, drugostepeno vijeće je dalo jasne i konkretne razloge koje ovo vijeće ocjenjuje valjanim i kao takve u cjelosti prihvata. U vezi sa tvrdnjama žalbe o nužnosti primjene KZ SFRJ, jer se radi o blažem i za optužene povoljnijem zakonu, valja naglasiti da je osnovno polazište, kada se razmatra pitanje izbora povoljnijeg zakona (*lex mitior*), da se isto ne rješava *in abstracto*, već *in concreto*, to jeste ne uopćenim upoređivanjem starog i novog ili novih zakona, već njihovim upoređivanjem u odnosu na dati konkretni slučaj, jer isti zakon može biti povoljniji za jednog optuženog, a teži za drugog, u zavisnosti od toga za koje djelo se tereti, na koji način su propisani elementi tog krivičnog djela u zakonu, te kakve su odredbe o krivici ili kažnjavanju za to djelo.

214. U tom pogledu, trećestepeno vijeće u cijelosti prihvata argumentaciju iz pobijane presude, gdje se navodi da vremenski period obuhvaćen predmetnom optužnicom jeste period od aprila do decembra 1992. godine, dok su optuženi oglašeni krivim za radnje preduzete u periodu od aprila do kraja juna 1992. godine, te da je u navedenom periodu, na snazi bio preuzeti KZ SFRJ iz 1976. godine, a djelo koje je optuženima stavljeno na teret kvalifikovano je po KZ BiH koji je stupio na snagu 2003. godine.

215. Drugostepeno vijeće je pravilno utvrdilo da ratni zločini, uključujući i zločine protiv čovječnosti, kao djelo koje je stavljeno na teret optuženima u konkretnom slučaju, bez sumnje predstavljaju zločine u skladu sa odredbama međunarodnog prava, te se u navedenom smislu imaju podvesti pod „*opšta načela međunarodnog prava*“, kako to propisuje član 4.a) KZ BiH, odnosno „*opšta pravna načela koja priznaju civilizovani narodi*“, kako to propisuje član 7. stav 2. EKLJP, što opravdava primjenu KZ BiH u konkretnom slučaju, što je detaljno obrazloženo u drugostepenoj presudi.

216. Dakle, bez obzira da li se posmatra sa aspekta međunarodnog običajnog prava, međunarodnog ugovornog prava ili „*principa međunarodnog prava*“, za drugostepeno vijeće je nesporno da su ratni zločini, uključujući zločine protiv čovječnosti, predstavljali krivično djelo u kritičnom periodu, čime je načelo zakonitosti zadovoljeno.

217. Cijeneći sve naprijed navedeno, trećestepeno vijeće nalazi neosnovanim i

paušalnim žalbene prigovore odbrane istaknute u pogledu primjene krivičnog zakona, te potvrđuje da je drugostepeno vijeće ispravno primjenilo KZ BiH iz 2003. godine na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje iz pobijane presude.

218. U prilog ovakvoj odluci, ide i stav Ustavnog suda Bosne i Hercegovine izražen u više predmeta. Tako se u predmetu AP-2789-08-ODM, u paragrafu 70 navodi:

„Ustavni sud, također, zaključuje da, u odnosu na krivično djelo zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, za koje je apelant proglašen krivim tač. 1. i 2. osporene presude, nema povrede člana 7. Evropske konvencije, jer stav 2. tog člana, odnosno član 4a. KZ BiH, dopušta izuzetke kada se radi o predmetima koji se tiču ratnih zločina i zločina kršenja međunarodnog humanitarnog prava koje su prihvatili „civilizirani narodi“, a predmetni slučaj predstavlja izuzetak od pravila iz stava 1. člana 7. Evropske konvencije, jer krivično djelo zločini protiv čovječnosti nije bilo predviđeno kao krivično djelo u domaćem pravu u vrijeme počinjenja, već je prvi put propisano kao krivično djelo u KZ BiH iz 2003. godine.“

219. Isti stav je zauzet u predmetu Boban Šimšić u odluci Ustavnog suda BiH, AP 3620/07, te je u istom predmetu odlučivao i ESLJP, apelacija 51552/10.

220. Trećestepeno vijeće smatra da je neprimjereno upoređivati ovaj predmet sa predmetima i sudskom praksom entitetskih sudova, kao i kaznama koje se tamo izriču, pri tome ukazujući na nejednak tretman građana pred zakonom. Ovo iz razloga što je svaki predmet za sebe, a pogotovo stoga što se pred Sudom BiH procesuiraju najteži predmeti i krivična djela koja su po svojoj prirodi teža od krivičnih djela koje procesuiraju entitetski sudovi, te se u skladu s tim i izriču krivičnopravne sankcije.

221. Pored toga, odbrana je komparirala ovaj predmet sa drugim predmetima koji su se vodili pred Sudom BiH, pa je u tom smislu potrebno istaći da odbrana pri takvoj komparaciji zanemaruje činjenicu da su optuženi u predmetima Abduladhim Maktouf, Zijad Kurtović, Ćerim Novalić, Zdravko Mihaljević, Đorđislav Aškraba, Slavko Lalović, osuđeni za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, koje djelo je bilo propisano zakonom koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela, te je optuženim izrečena kazna zatvora bliža zakonskom minimumu. Nasuprot tome, optuženi Boško Lukić i Marko Adamović se terete za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti, koje nije bilo izričito propisano u krivičnom zakonu vremena izvršenja. Stoga, ovo vijeće žalbene

navode odbrane, koji su izjavljeni u tom pravcu nalazi neosnovanim i paušalnim.

222. Nakon što je utvrdilo da je KZ BiH primjenjiv u predmetnom slučaju, drugostepeno vijeće je došlo do pravilnog zaključka da su se u radnjama optuženih Boška Lukića i Marka Adamovića, kako je to detaljno navedeno u izreci pobijane presude, stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH.

223. S obzirom da su branioci optuženih u žalbama prigovarali na primjenu koncepta UZP-a kao oblika odgovornosti optuženih, koji, kako se ističe, nije bio propisan ni KZ SFRJ, niti KZ BiH, trećestepeno vijeće smatra da su takvi prigovori neosnovani, što je vidljivo iz naprijed navedene analize činjeničnog stanja iz pobijane presude.

224. Naime, UZP je duboko ukorijenjen, kako u praksi MKSJ-a, koji je nadležan za krivični progon osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991. godine u skladu s odredbama Statuta MKSJ, počevši od žalbene presude u predmetu *Tadić*, tako i u praksi ovog Suda u velikom broju predmeta, te njegova primjena nije novitet koji se primjenjuje na štetu optuženih u ovom krivičnom postupku, nego predstavlja realnost u sudskoj praksi.

225. Nije sporno da UZP nije bio direktno propisan ni u KZ SFRJ, niti u KZ BiH, a nije eksplicitno propisan ni Statutom MKSJ. Međutim, žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* svoju tezu o ukorijenjenosti UZP u međunarodnom običajnom pravu je temeljilo, na sudskim postupcima vođenim nakon II svjetskog rata u kojima je UZP prihvaćen kao jedan od oblika krivične odgovornosti. Koncept zajedničkog plana potvrđuju i barem dva međunarodna ugovora - Međunarodna konvencija o suzbijanju terorističkih napada eksplozivnim napravama iz 1997. godine i Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda iz 1998. godine, te je doktrina djelovanja u provođenju zajedničke namjere ukorijenjena i u nacionalnom pravu mnogih država. Navedeni stav u cijelosti prihvata i ovo vijeće.

226. Nasuprot žalbenim navodima odbrane, trećestepeno vijeće na kraju ističe da je tužilaštvo dokazalo postojanje udruženog zločinačkog poduhvata kao načina izvršenja krivičnog djela, odnosno njegove elemente koji se odnose na učešće više lica, postojanje zajedničkog cilja, te značajan doprinos svakog od optuženih u realizaciji tog zajedničkog cilja, što je sve detaljno obrazloženo u dijelu presude koji se odnosi na činjenično stanje.

227. Razmatrajući žalbeni prigovor na koji su ukazali branioci optuženih, da je

drugostepeno vijeće pogrešno utvrdilo odlučne činjenice i pogrešno primjenilo materijalni zakon, trećestepeno vijeće je zaključilo da pobijana presuda sadrži dovoljno razloga o odlučnim činjenicama i uzima u obzir sve relevantne dokaze koji su predstavljali osnov za pobijanu odluku, te da je na tako pravilno utvrđeno činjenično stanje ispravno primjenilo materijalni zakon.

228. Stoga, ovo vijeće nalazi da žalbe nisu učinile spornim utvrđenja drugostepenog vijeća u tom pogledu, čime se i ovi žalbeni prigovori ukazuju neosnovanim.

V. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI

A. STANDARDI ODLUČIVANJA U SKLADU SA ČLANOM 300. ZKP BIH

229. Žalba na odluku o kazni može se ulagati po dva različita osnova, kako to predviđa član 300. ZKP BiH.

230. Prvi osnov za žalbu na odluku o kazni jeste da drugostepeno vijeće nije primijenilo relevantne zakonske odredbe prilikom odmjeravanja kazne. Međutim, trećestepeno vijeće neće preinačiti odluku o kazni samo zbog toga što drugostepeno vijeće nije primijenilo sve relevantne zakonske odredbe, već će trećestepeno vijeće preispitati odluku o kazni samo ako podnosilac žalbe pokaže da je propust da se primijene sve relevantne zakonske odredbe doveo do nepravilne presude. Ako trećestepeno vijeće smatra da je došlo do nepravilne presude, ono će utvrditi odgovarajuću kaznu na osnovu činjeničnog stanja utvrđenog od strane drugostepenog vijeća i pravilno primijenjenog zakona.

231. S druge strane, podnosilac žalbe može osporavati odluku o kazni zbog toga što je drugostepeno vijeće neprimjereno iskoristilo svoje diskreciono pravo prilikom utvrđivanja odgovarajuće kazne. Trećestepeno vijeće naglašava da drugostepeno vijeće ima široko diskreciono pravo u utvrđivanju odgovarajuće kazne, pošto je ono nakon održanog pretresa u poziciji da najbolje može odmjeriti i ocijeniti dokaze izvedene na pretresu. Shodno tome, trećestepeno vijeće neće remetiti analizu drugostepenog vijeća o otežavajućim i olakšavajućim okolnostima, kao ni težinu koja je data tim okolnostima,

osim ako podnosilac žalbe ne pokaže da je drugostepeno vijeće zlorotrijebilo svoje široko diskreciono pravo.

232. Naime, podnosilac žalbe mora pokazati da je drugostepeno vijeće dalo težinu nebitnim i irelevantnim pitanjima, a da nije dalo težinu ili dovoljno težine relevantnim pitanjima, da je napravilo očiglednu grešku u odnosu na činjenice na koje je primijenilo svoje diskreciono pravo, ili da je odluka drugostepenog vijeća bila u tolikoj mjeri neopravdana, ili jednostavno nepravedna, da trećestepeno vijeće može izvesti zaključak da drugostepeno vijeće nije koristilo svoje diskreciono pravo na primjeren način. Trećestepeno vijeće konstatuje da drugostepeno vijeće nije obavezno da posebno obrazlaže svaku otežavajuću i olakšavajuću okolnost. Ako je trećestepeno vijeće uvjerenom da je drugostepeno vijeće razmatralo te okolnosti, ono neće izvesti zaključak da je drugostepeno vijeće zlorotrijebilo svoje diskreciono pravo prilikom utvrđivanja odgovarajuće kazne.

1. Žalba branioca optuženog Boška Lukića

233. Žalba branioca prvooptuženog ne sadrži obrazloženje za zakonski osnov kojim pobija krivičnopravnu sankciju izrečenu drugostepenom presudom. Međutim, kako je žalba zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja podnesena u korist optuženog, samim tim sadrži u sebi i žalbu zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji (član 308. ZKP BiH). Stoga je trećestepeno vijeće razmatralo i ovaj žalbeni osnov u korist optuženog, te će svoje razloge dati kroz zajedničko obrazloženje sa optuženim Markom Adamovićem.

2. Žalba branioca optuženog Marka Adamovića

234. Pored prijedloga da se pobijana prosuda preinači u osuđujućem dijelu i optuženi Adamović oslobodi optužbe ili da se ukine i vrati drugostepenom vijeću na ponovnu odluku, žalba branioca opreza radi, ističe da je kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 22 godine, koja je izrečena optuženom Marku Adamoviću, previsoko odmjerenom. Ovo tim

prije, što odbrana smatra da pobijana presuda ne cijeni niz olakšavajućih okolnosti na strani optuženog Marka Adamovića, a one koje je sud cijenio, nisu došle do izražaja u dovoljnoj mjeri, jer bi u suprotnom kazna optuženom bila znatno manja, a i takvom znatno manjom kaznom bi se postigli ciljevi kako specijalne, tako i generalne prevencije.⁶⁸

235. Kako odbrana zaključuje, pobijana presuda u svom obrazloženju uporno traži otežavajuće okolnosti na strani optuženog Marka Adamovića, pa kako ih nije našla, te otežavajuće okolnosti izvlači iz iskaza pojedinih svjedoka, kao i iz činjeničnog opisa optužnice i pobijane presude, a što je nedozvoljeno, jer ispada da se iste okolnosti kao otežavajuće cijene dva puta.⁶⁹

236. Stoga, žalba navodi samo neke od olakšavajućih okolnosti koje stoje na strani optuženog, a to su: da je porodičan čovjek, otac dvoje djece, da do sada nije dolazio u sukob sa zakonom, te da ni u ovim radnjama koje mu se stavljaju na teret, nema propusta i nedozvoljenih radnji Marka Adamovića.⁷⁰

(a) Nalazi trećestepenog vijeća

237. Razmatrajući odluku o krivičnopravnoj sankciji u okviru istaknutih žalbenih navoda, trećestepeno vijeće je utvrdilo da je drugostepeno vijeće razmotrilo sve okolnosti konkretnog slučaja, kao i sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, uključujući i sve okolnosti na koje žalba ukazuje, te imalo u vidu sve subjektivne i objektivne faktore koji se odnose na krivično djelo i njegovog počinioca, kako to i nalaže odredba člana 48. KZ BiH.

238. Tako je drugostepeno vijeće razmotrilo i u presudi obrazložilo stepen krivične odgovornosti optuženih, motive za izvršenje krivičnog djela, jačinu ugrožavanja, odnosno, povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, te raniji

⁶⁸ Str. 30. žalbe.

⁶⁹ Str. 30. žalbe.

⁷⁰ Str. 30. žalbe.

život učinitelja, njihove osobne prilike i držanje nakon učinjenog djela, kao i druge okolnosti vezane za ličnost počinitelja.

239. Drugostepeno vijeće je također imalo u vidu da su za predmetno krivično djelo propisane najstrožije kazne, odnosno kazna zatvora od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora. Također je cijeno da su optuženi oglašeni krivim za progon velikog broja civila opštine Ključ, u toku koga su mnoge porodice ostale bez svojih najbližih, a posljedice, kako fizičke, tako i psihičke onih koji su preživjeli golgotu kroz koju su prošli, su trajne, nesagledive i ne jenjavaju sa protekom vremena. U kontekstu jačine povreda zaštićenog dobra, drugostepeno vijeće je cijeno svojstvo i broj žrtava, odnosno da se radilo ne samo o muškarcima, nego i ženama i djeci, koji ni na koji način nisu doprinijeli izvršenju zločina. Iz navedenih okolnosti, drugostepeno vijeće je zaključilo da će oštećeni-preživjele žrtve, sa doživljenim patnjama osjećati trajne i duboke posljedice tokom života u smislu njihove traumatizacije, psihičkog i fizičkog bola, te gubitaka svojih najmilijih.

240. Nadalje, drugostepeno vijeće je također imalo u vidu da su predmetna krivična djela učinjena prema ... stanovništvu i manjem broju ... opštine Ključ, u situaciji kada su oni živjeli u stalnoj atmosferi straha, a optuženi su, u određenim situacijama čak i zloupotrijebili povjerenje koje su građani Ključa i okolnih sela imali u njih, kao mještane i pri tome prosvjetne radnike, te su uzeli direktno učešće ili dali svoj značajan doprinos izvršenju predmetnih zločina. Do takvog zaključka drugostepeno vijeće je došlo imajući u vidu iskaze svjedoka Kane Mešić, koja je po dolasku vojske u Prhovo, osjetila olakšanje vidjevši Marka Adamovića, jer ga je, kako je istakla, poznavala od ranije kao prosvjetnog radnika, pa je mislila da im neće ništa, međutim, kako je opisano u okviru tačke 4. izreke, uslijedio je pokolj u selu u čijem izvršenju je optuženi Adamović dao doprinos koji je od odlučujućeg značaja. Isto tako, kada je riječ o optuženom Lukiću, svjedok Jusuf Omerović, opisao je kako su mještani njegovog sela, povjerovali u garancije date od strane optuženog Lukića, da im se, ukoliko se predaju, neće desiti ništa, pa su to i učinili, a završili su teško premlaćeni i mnogi od stanovnika njegovog sela, uključujući i njega, u logorima. Svjedokinja Mimka Brkić, koja je pri prolasku vojske kroz Vukovo selo prepoznala određen broj tih vojnika, među kojima i učitelje Lukića i Adamovića, ističe u svom iskazu „*iako ih znamo, ništa nam ne govore*“.

241. Sve navedene činjenice i okolnosti u obrazloženju pobijane presude su navedene kao ilustracija izuzetne jačine ugrožavanja i povreda zaštićenog dobra, ilustracija

okolnosti pod kojima je djelo učinjeno i drugih okolnosti koje se odnose na ličnost učinitelja, što je sve i trebalo osobito cijeliti i imati u vidu prilikom odmjeravanja kazni. Ne radi se dakle o dvostrukom vrednovanju pomenutih činjenica koje predstavljaju elemente krivičnog djela koje je optuženim stavljeno na teret, kako to žalba branioca drugooptuženog ukazuje. Nesumnjivo je da elementi krivičnog djela ne mogu predstavljati otežavajuće okolnosti prilikom odmjeravanja krivičnopravne sankcije, što žalba branioca drugooptuženog osnovano ističe, ali se nije ni radilo o tome, nego o ocjenama vijeća u vezi sa pravilima za odmjeravanje kazne propisanih članom 48. KZ BiH. U svakom slučaju, hapšenje, ubistva, mučenje civila ulazi u elemente djela, ali nije isto da li je to učinjeno prema nekoliko civila ili pak prema desetinama, te kakve su posljedice nastale, niti pod kojim okolnostima je djelo učinjeno. Upravo u tom kontekstu su u obrazloženju navedene već pomenute činjenice za koje žalba neosnovano tvrdi da su dvostruko vrednovane.

242. Nakon što je razmotrilo žalbene navode, te izvršilo uvid u spis predmeta, trećestepeno vijeće je zaključilo da je drugostepeno vijeće imalo u vidu i sve okolnosti na koje žalba ukazuje i istim dalo odgovarajući značaj, o čemu su dati jasni i konkretni razlozi koje kao valjane prihvata i ovo vijeće. Izuzetak je jedino činjenica koja se odnosi na sadašnju dob optuženih, koja po ocjeni ovog vijeća ipak nije dovoljno došla do izražaja prilikom odmjeravanja kazne. Naime, nesumnjivo je da su obojica optuženih u vrijeme izvršenja djela bili zrele ličnosti, srednjovječne dobi (prvooptuženi Lukić je imao blizu 52 godine, a drugooptuženi Adamović 46 godina). Međutim, od tada do presuđenja su prošle 22 godine, tako da optuženi Lukić sada ima 74 godine, a optuženi Adamović 68 godina, što svakako ima značaja prilikom odmjeravanja kazne. Iz obrazloženja pobijane presude proizlazi da je drugostepeno vijeće i postupilo tako, te cjenilo i te činjenice, ali im ipak nije dalo dovoljan značaj.

243. Imajući u vidu dakle da sadašnja starosna dob optuženih nije dovoljno došla do izražaja prilikom odmjeravanja kazne, ovo vijeće je ocijenilo da su žalbe branilaca optuženih djelimično osnovane u pogledu visine izrečene kazne, te da pobijanu presudu treba preinačiti u tom dijelu. Polazeći od tog stava, te imajući u vidu sve ranije, pravilno utvrđene okolnosti koje su od značaja za odmjeravanje kazne, obojici optuženih se izrečene kazne umanjuju za po 2 godine, tako da se optuženom Lukiću za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, izriče kazna zatvora u trajanju od 12 godina, a optuženom Adamoviću za

isto djelo kazna zatvora u trajanju od 20 godina. Po ocjeni ovog vijeća, i sa tako ublaženim kaznama, u konkretnom slučaju se može postići svrha kažnjavanja – opšta i posebna prevencija.

244. Na kraju je potrebno ponovno istaći da prilikom odlučivanja o visini kazne valjalo je imati u vidu i to da zaštitni objekat ovih krivičnih djela čine univerzalne ljudske vrijednosti, dobra koja su uslov i osnov za zajedničko i humano postojanje, čije kršenje predstavlja teške povrede normi međunarodnog humanitarnog prava. O ozbiljnosti i njihovoj težini govori činjenica da ova djela ne podliježu zastarijevanju.

245. U tom pogledu se pravilno u pobijanoj presudi navodi da svaki zločin, mora biti kažnjen na adekvatan način, ali da kod ovakvog krivičnog djela, posebno za oštećene i članove porodica žrtava, nijedna kazna nije dovoljna, niti adekvatna. Ipak, iako je svaki zločin koji ima za posljedicu smrt jedne, a kamoli velikog broja osoba, kao i teška premlaćivanja ili prisilno preseljenje stanovništva, stravičan, nužno je imati u vidu da i kod kazne zatvora mora postojati određena gradacija, vezana za ulogu i stepen krivice, kako kada je riječ o optuženima u jednom predmetu, tako i kod kazni izrečenih u različitim predmetima, različitim licima i za različite zločine. Nažalost, iako je riječ o zločinu koji je izuzetno težak, postoje i zločini koji su za posljedicu imali veći broj stradalih, naredbodavnu ulogu optuženih ili komandnu odgovornost, pa se imajući u vidu zakonom propisani okvir kažnjavanja, mora ostaviti prostora da kažnjavanje lica kod kojih se utvrdi i veći stepen krivice ili teže posljedice djela od konkretnih, odgovara principu pravednosti.

246. Dakle, u odnosu na optuženog Boška Lukića, trećestepeno vijeće smatra da se svrha kažnjavanja, predviđena odredbom člana 39. KZ BiH, može postići kaznom zatvora u trajanju od 12 (dvanaest) godina, a u odnosu na optuženog Marka Adamovića kaznom zatvora u trajanju od 20 (dvadeset) godina i da je ovakva kazna u srazmjeri sa svim okolnostima konkretnog slučaja, koje su od uticaja na visinu kazne.

247. Potrebno je na kraju istaći da trećestepeno vijeće nije razmatralo tačke oslobađajućeg dijela presude protiv kojih nisu izjavljene žalbe, s obzirom da je samim protekom zakonskog roka za izjavljivanje žalbe, taj dio presude postao pravnosnažan.

248. U skladu sa naprijed navedenim, a na osnovu člana 310. stav 1. u vezi sa članom 314. ZKP BiH, odlučeno je kao u izreci presude.

ZAPISNIČAR
Pravni savjetnik

Neira Tatlić

PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA

Mirko Božović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude žalba nije dozvoljena.